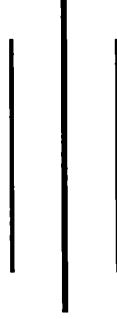

शुद्ध बुद्धशासन छद्म म्हसीका

डा. लक्ष्मण शाक्य

शुद्ध बुद्धशासन ध्वगू म्हसीका

डा. लक्ष्मण शाक्य

ॐबहाः, यै ।

प्रकाशक

राष्ट्रिय शाक्य समाज नेपाल
काठमाडौं ।

बुद्धसम्बत् - २५५६

नेपालसम्बत् - ११३२

विक्रमसम्बत् - २०६९

इस्वीसम्बत् - २०१२

प्रकाशक - राष्ट्रिय शाक्य समाज नेपाल

छपाई प्रति - १५००

मूल्य - ४०१-

कम्प्यूटर टाइप सेटिंग - तोषण शाक्य

मुद्रक -

कान्तिपुर प्रिण्टिङ्ग प्रेस

काठमाडौं, नेपाल ।

फोन नं. ४२८३३१६

शुद्ध बुद्धशासनया लुमन्ति भूमिका

- प्रा. सुवर्ण शाक्य

ओम्बहाः, यं ।

डा. लक्ष्मण शाक्य भिक्षुजीवनय् खारय् ज्वीधुंकूमह व्यक्ति खः । वस्पोलया च्वसां बुद्धधर्मया मर्मबारय् तःगू सफू पिदने धुंकूगु दु । 'म्हिंगःया लुमन्ति' सफू च्वयाः यक्वसित धार्मिक गतिविधि जानकारी यायेथें च्यूताः थकायेगु ज्या याःगु दु । थौं छम्ह जिज्ञासुं उगु 'म्हिंगःया लुमन्ति' सफू ब्वनाः थःत नुगलय् वायेकूगु खँ उगु सफूया च्वमि डा. लक्ष्मण शाक्यसमक्ष न्ह्यथनाः न्ह्यसः तःगु जुयाच्चन । उगु न्ह्यसः च्वमि वस्पोलया लागी तःधंगु थःगु मनोवाञ्छा पूर्वकेकथं जुल । धाथें ला उगु सफूया उपलब्धि खनेदःवल ।

न्ह्यागु ख्यलय् नं स्वीगुं न्ह्यसःयात पूर्वकेगु इच्छा बांलाःगु खँ खः । उगु सफूयात कयाः वःगु न्ह्यसः खः, 'बुद्धशासन धैगु छु ?' न्ह्यसः अथें स्वयेबलय् छुं मखुथें च्वसां अतिकं गम्भीरगु खँ खः । नेपाःया बौद्धतय्त कनेबहःगु, न्यंकेबहःगु लिसः प्राप्त यायेगु थ्व छगू माग खः । आत्मा, ईश्वर व पुनर्जन्मथें याःगु अव्याकृत खँया विषयय् तर्क अप्वयेकेगु स्वयाः अचेतन मनयात न्ह्यलं चायेकेकथंया खँत सर्वसाधारणय् वयेमाःगु थौंया अवस्था खः । उकिं थुगु न्ह्यसः नेपाःया घलःमलःकेथें धर्म हनाच्च्वपिं बौद्धतय् न्ह्यःने न्ह्यथनेबहःगु, न्यंकेहे माःगु, कनेहे माःगु लिसः पिज्वयेकेत अतिकं उपयुक्तगु विचारपूर्णगु जुयाब्यूगु दु । न्ह्यसःया कदर यानाः मौकाय् फाइदाकायेकथं लिसः बीगु कुतः थन जूगु दु । धाथें ला अज्ञानीतय्त स्वयाः स्वयंघोषित ज्ञानी धाःपिंगु लागी थ्व लिसः न्यंकेबहः जू । थुगु न्ह्यसलं बुद्धशासनया बारय् आपालं खँत स्पष्ट यानाब्यूगु दु ।

थुगु लोक्य बुद्धशासन गुबलय् वल, शाक्यमुनि बुद्धनाप थुकीया गुलितक स्वापू दु, नेपाल्य बुद्धशासन गुबलय् दुहाँवल, गुगु गुगु देस्य बुद्धधर्म प्रचार जुल, गन गन निरन्तरता दैचन, थुकीया मूगु सिद्धान्त व उपदेश छु, बौद्धसंस्कृति धैगु गुजाःगु खः धैगु खँ अःपुक, यैपुक, न्ह्याइपुक सरल सामान्य जनपिसं थ्वीकेफैकथं थन प्रस्तुत जूगु दु । बौद्धपरम्परा व बौद्धजीवन थ्वीके फःसा बुद्धधर्मप्रति श्रद्धा क्वात्वीगु खः । च्वमि थः तःदँतक भिक्षुजीवन हंगुया उपलब्धि व आःतकं बुद्धशासन्य थुलं च्वनाच्वंगु खँया दसु थुगु लिसः खः धायेछिं ।

बुद्धया खँ न्यनेबलय् गुगुंकथं नं म्वाःगु व बेक्वःगु खँय् मनूत प्रोत्साहित ज्वीगु ज्वीमखु । बुद्धशिक्षाय् कतिलाःपाकःया खँ मदु । धर्म कःघायेबलय् सीकातयेमाःगु दुर्लभया खँयात कयाः भगवान् बुद्धं भिक्षु आनन्दयात धैबिज्याःगु दु -

१. लोक्य बुद्धया जन्म ज्वीगु दुर्लभ ।
२. मनुष्यभाव लाभ यायेगु दुर्लभ ।
३. प्रव्रजितभाव प्राप्त यायेगु दुर्लभ ।
४. श्रद्धा सम्पन्नम्ह ज्वीगु दुर्लभ ।
५. सद्धर्म ज्ञान न्यनेगु अतिकं दुर्लभ ।

शाक्यकुल्य जन्म जूकथं सर्वार्थसिद्ध नां सार्थक यानाःलि शाक्यमुनि जुयाः करुणा व प्रज्ञा पूर्णगु धर्म कःघानाः संघप्रति स्वाभाविकरूपं आस्था तयाः श्रद्धा ब्वलंकाः वैच्वंम्ह बुद्धं थः महापरिनिर्वाण ज्वीन्त्यः 'धर्मविनय' यात शास्ता गुरु यानाः न्ह्यचिलावनेत उजं जुयाबिज्याःगु खः । बुद्धया शिक्षाकथं त्रिरत्नप्रति विश्वास यानाः श्रद्धा तयाः लखलख मनूतसें शान्तं जीवन हनावैच्वंगु दु । विश्वय् न्यंक प्रचार जुयाच्वंगु धर्म नेपाःमिपिंगु लागी तसकं लय्तायेबहःगु व गौरवया खँ खः । बुद्धधर्मप्रति श्रद्धा तैच्वनेगु भगवान् बुद्धयात जीवित यानातयेगु बराबर खः । थुज्वः थुज्वःगु खँ न्ह्यथनाः च्वमिं

बुद्धजीवनीयात बःचाहाकलं न्ह्यथनाब्यूगु दु । बुद्धशासनया केन्द्रबिन्दु धैगु शाक्यमुनि बुद्ध खः । नेपाःया बौद्धसमुदायय् थःथःगु पहःया धारणा, विश्वास व परम्परा नालाकैवैच्वंगु दु । थन स्वथीकथंया बुद्धपिं दु धकाः नालाकैवै च्वंगु दु -

१. अतीतया बुद्धपिं
२. भद्रकल्पया बुद्धपिं
३. भविष्यया बुद्धपिं ।

धाथें ला बुद्ध धायेसाथ मानवपिं धकाः सीकेमाः । नेपाःया छखलः बौद्धतसें स्वयम्भूपुराणया लिधंसाय् स्वयम्भूचैत्ययात न्ह्यथनाः न्याम्ह आदिबुद्धपिंकथं हनावैच्वंगु दु । ध्यानी बुद्धपिं, तारापिं, लोकेश्वरपिंगु चर्चा महायानी व उकीया हे कचा जुयाः वःगु वज्रयानी बौद्धसम्प्रदायया देवतापिं खः । ध्यानी बुद्धपिंनाप फरकगु मानवबुद्धपिंगु लक्षण अलग्ग हे दु । मानवबुद्धपिंगु विशेषता धैगु वस्पोलपिनि जन्म, सम्बोधित्व लाभ, धर्मचक्रप्रवर्तन, महापरिनिर्वाण व बुद्धशासनया पलिस्थाथें जाःगु महत्त्वपूर्ण ज्याखँ खनेदु । मागधि पालित्रिपिटकय् ध्यानीबुद्धपिंगु खँ गनं नं उल्लेख मदु । न्ह्यागु मुद्राया बुद्धप्रतिमा जूसां फुक्क चिबहाः, चैत्य व स्तूपयात पूजा-पाठ याइबलय् वन्दना, आदर-गौरव तयेगु यानाच्च्वंगु दु । बुद्धशासनया प्रेरणाया स्रोत धाःसा शाक्यमुनि बुद्ध हे खः । बुद्धशासन ध्वाथ्वीकेत पालित्रिपिटक अट्ठकथा व टीकाथें जाःगु ग्रन्थ स्वयेमाः । बुद्धजीवनी ब्वनेबलय् बुद्ध छम्ह असाधारणम्ह मानव गुम्हसित भूमिइ बाय् गनं नं च्वपिं इन्द्र, वरुण, वृहस्पति, असुर व ब्रम्हादिदेवतापिसं नं गुरुभाःपा सम्मानयाःगु खँ सीदःवः ।

धर्मया दुने मजिमगाःगु सीकातयेमाःगु खँकथं न्ह्यथनेगुली च्वमिया च्वसा न्ह्यानाच्च्वंगु दु । बुद्ध छः मखु धकाः क्यनेत बौद्धदर्शनकथं देवतापिं स्वंगूकथंया खनेदु धकाः न्ह्यथनाबिल ।

१. मनूतसें श्रद्धा तया: द्यःकथं हना: मानय्यानातःपितं समुत्तिदेवता धैवल । अथेधैगु जुजुपिं, राष्ट्रप्रमुखपिं, कल्याणमित्रपिं, आजु-अजिपिं व गुणवान् मां-बौपिं खः ।
२. न्हापाया मनुष्य बाय् मेगु योनिइ जन्म जुयाच्चंबलय् भिंगु संगत व दानशीलभावना, दशकुशलया आचरणया कथं मनुष्यभावं च्वय् च्वंगु खुगू देवलोक्य् जन्म कैच्चपिं कामावचरभूमिया देवतापितं उपपत्तिदेवता धाइ । थथे थीथी ध्यान लाभ याना: फिंखुगू रूपब्रम्ह व प्यंगू अरूपब्रम्हलोक्य् जन्म काःवनाच्चपिं ब्रम्हादि देवतापितं नं उपपत्तिदेवता धाइ । थुपिं सकलें थःथःगु पुण्यया प्रभावं द्यः जूबिज्याःपिं खः ।
३. फिगू पारमिता व मेगु कुशल कर्मया फलं राग-द्वेष-मोहथें जाःगु क्लेशत फुकाः अर्हत्, प्रत्येकबुद्ध व सम्यक्संबुद्ध जुयाबिज्याःपितं विशुद्ध देवता धाइ । शाक्यमुनि बुद्ध व वस्पोलया अग्रश्रावकपिं सकलें विशुद्ध देवताकथं हनातःपिं द्यःपिं खः । थुगु दर्शनकथं क्लेश म्हो यानायकैज्यू, गुणधर्मया वृद्धि यानायकै फु । थथे ज्वीव स्वंगुलिं तगिया देवता ज्वी दु धैगु सिद्ध जू धैगु खँ थन दु ।

बौद्धतय्गु मान्यता नं थन न्ह्यथनाब्यूगु दु । बौद्धतसें संसारय् देवतापिं दु धैगु मानय् याः । अथेसां सर्वशक्तिमान् सृष्टिकर्ता, पालनकर्ता, संहारकर्ता व ईश्वर अर्थात् God कथं गुम्हं नं द्यःपितं मानय् यायेगु चलन मदु । उकिं हे बौद्धतय्त नास्तिक धकाः द्वपं बीगु खः । बौद्धतसें जीवन व जगत् धैगु प्रकृतिया स्वचालित नियम 'उत्पत्ति, स्थिति, भंग' कथं संचालित जुयाच्चनीगु यथार्थ सत्यकथंजक विश्वास याइगु खः । थ्व छगू बौद्धदर्शनया विशेषता खः । संक्षेपी-करणय् डा. लक्ष्मणया ल्हाः सदुपयोग जू । बुद्धया जीवनी संक्षेपं न्ह्यब्वैबिल । १६ दँया बैसय् इहिपाः, २९ दँया बैसय् जन्म, वयांलिपा जन्ममरणचक्रया दुःखं मुक्त ज्वीगु ज्ञान प्राप्त यायेगु लक्ष्यं राज्यसुखभोग त्वःताः गृहत्याग यानाः खुदँतक दुष्करचर्याकथं ध्यान यानाः, योग पूर्वकाः सुजातां ब्यूगु क्षीर भोजन

यानाः बोधगयाया वंगलसिमाक्वय् च्वनाः शील-समाधि-प्रज्ञा-मध्यममार्गया भावना अभ्यास यायां वैशाखपुन्हिया सुथसिया इलय् स्वीन्यादँया बैसय् पूर्वजन्मया ज्ञान व आस्रवक्षयज्ञान तँनतँ प्राप्त यानाः सर्वज्ञ बुद्ध जुयाबिज्यात, विमुक्तिसुखया अनुभव यानाबिज्यात, शिष्यपिं दयेकाबिज्यात । विहारदान प्राप्त जुल । इ.पू. ५९३ स चय्दँ दयेकाः महापरिनिर्वाण प्राप्त यात । थथे बुद्धजीवनीयात सरल व सरसं न्ह्यब्वयेगु च्वमिया छगू खुबी हे खः ।

विश्वय् बुद्धधर्मया प्रभाव लाःगु खँ न्ह्यथँसे खँ छुनातल कि बुद्धं धर्मप्रचार याये धुंकाः एशियामहाद्वीपय् सामाजिक, धार्मिक, राजनैतिक, आर्थिक, सांगठनिक व बौद्धिक ह्यूपाः वल अले उकीया प्रभाव क्रमशः विश्वय् न्यनावन । थथे हे ध्यान व ज्ञान हे बुद्धशानया सार खः धैबिल । समाधि दयेकेत शीलाचरणय् च्वनेगु मयासे मगाः । समाधि बल्लात कि तिनि प्रज्ञा प्राप्त ज्वी । शील, समाधि व प्रज्ञा बुद्धया मूल उपदेश जुल । थुखेपाखें मार्गफलनिसें निर्वाणतकं प्राप्त यानाकायेफैगु हे बुद्धशासनया आज्जु खः । निर्वाण धैगु सम्पूर्ण दुःखं मुक्तगु मानसिक अवस्था खः । निर्वाणधर्म धैगु मनूतय्गु नुगलय् दुनेथ्यंक सुलाच्चंगु लोभ, द्वेष, क्रोध, मोह, तृष्णा, अज्ञानता व क्लेशं मुक्त ज्वीगु अवस्था खः । थुकथं प्रत्येक बुद्ध, श्रावक बुद्धपिं अर्हत् जुयाः बुद्धशासनया ज्ञान ध्यान न्यनाः, ल्वीकाः, थ्वीकाः थःथःगु बलं ज्ञान प्राप्त यानाः याउँक धार्मिक जीवन हनाः मेपिंत नं धार्मिक जीवन हनेत प्रेरणाया स्रोत जुयाब्यू खँ थौया बुद्धानुयायीपिंगु लागी नं छगू प्रेरणाया स्रोत जू ।

छखलः बौद्धत पालित्रिपिटकया बुद्धवचनयात जक मान्यता बियाच्चपिं दु, उकीया हे मूल सार (थेरवाद) या विषयया कथं न्ह्यब्वयेगु कुतः थुगु सफूया विषय खः । बुद्धया उपदेश दुथ्यानाच्चंगु विशेष सूत्रत थुकथं दु -

१. प्यंगू आर्यसत्य - धम्मचक्कपवत्तनसुत्त,
२. अनित्य - दुःख-अनात्मज्ञान-अनन्तलक्खनसुत्त,
३. रागद्वेषमोहरूपी मिं मुक्तज्वीगु - आदित्तपरियायसुत्त,

४. हेतुप्रत्ययज्ञान - पतिच्चसमुप्पाद,
५. दुःखं मुक्त ज्वीगु विषय - महासतिपट्टानसुत्त,
६. अप्रमादी ज्वीमाःगु विषय - महापरिनिब्बानसुत्त,
७. छुकीसनं मन प्यपुंके मज्जूगु - असंगदूपमासुत्त,
८. स्वीच्यागू मंगलया उपदेश - महामंगलसुत्त,
९. सम्पूर्ण प्राणीपितं कल्याण ज्वीगु - करणीयमेत्तसुत्त,
१०. अहितज्ञान थ्वीकेत मदयेक मगाःगु ज्ञान - बोज्झंगसुत्त ।

पालित्रिपिटकय् बुद्धवचनकथं मुंकातःगु ८४,००० धर्मस्कन्ध दु । थ्व फुक्कं धर्म व विनयसम्बन्धि विषय व उपदेश स्वंगू पिटकय् दुथ्याकातःगु दु । गथे, (क) सूत्रपिटक - थुकी बुद्धं कनाबिज्याःगु ताहाकःगु, बःचाहाकःगु, चिहाकःगु नां पुचःयागु व ल्याःकथं कनातःगु उपदेशत मुंकातःगु जुल । (ख) विनयपिटक - त्यागीजीवन हनाच्चं पिं भिक्षु व भिक्षुणीपिंगु सकतां विधिविधान व नियम आदि दु । (ग) अभिधम्मपिटक - थुकी बौद्धदर्शनकथं व्यावहारिक धर्म व परमार्थधर्म थ्वीकेमाःगु चित्त, चेतसिक, रूप व निर्वाणसम्बन्धि सम्पूर्ण विश्लेषण व व्याख्या दुथ्यानाच्चंगु दु । थुपिं ज्ञान-ध्यान-दान-शीलया उपदेश दक्वं बुद्धशासन खः । बुद्धशासनया उद्देश्यमुना हे थेरवाद बुद्धशासनया ज्यान-प्राण खः । थ्व उपदेश दक्वं दुःखं मुक्त ज्वीगु उपायत खः अले सुख-शान्ति लाभ यायेत मदयेक मगाःगु मध्यम मार्ग खः । बुद्धया जीवमान इलय् बुद्धशासन नामं बिस्कं निकाय मदु । उबलय् थेर व महाथेर निगू शब्द प्रचारय् वयेधुंकूगु खः । थ्व शब्दत भिक्षुपिसं उपसम्पदा कयाः भिदँ व नीदँ दयेधुंकूपितं छसीकथं सम्बोधन याइगु खः ।

बुद्धधर्म धायेसाथ हे संगायनया देन न्ह्यःने च्वै । संगायन धैगु बुद्ध दुबलय् बुद्धं कंगु अले व्यवहार याःगु खँया मिखान्ह्यःनेया विषय प्रस्तुति व सहलह खः अले उकीयात पालन यायेभनं सकलसिनं छसलं न्ववाःगु खः । बुद्धधर्मय् संशोधन परिवर्द्धनया खँय् यक्वं खँ जूगु खः । उज्वःगु गहनगु

विषयया स्वक्वःतकया संगायन जूगु खँ थन न्ह्यथनातःगु दु । लिपालिपा जुयावंगु संगायनाया विषयय् नं खँ थ्वीकेगु कुतः थन दु ।

भगवान् बुद्धं कपिलवस्तु, देवदह व लुम्बिनिइ धर्मचारिका यानाबिज्याःगु खँ लुमंकेबियातःगु दु । बुद्धधर्मय् तःगू निकाय पिहाँवल । उकी मध्यय् महायानदर्शन विशेषरूपं न्ह्यच्यूगु दु । न्ह्यागु न्ह्याथे जूसां बुद्धशासनया आधारभूत वा भौतिक दर्शन तःताजिकथंया सिद्धान्तय् ब्वथलातःगु खँ अति मननीय जू, गुगु थुकथं दु -

१. प्यंगू आर्यसत्य
२. प्रतीत्यसमुत्पाद
३. चतुर्ब्रम्ह विहार
४. त्रिलक्षण
५. कर्मवाद
६. पूर्वजन्म व पुनर्जन्म
७. विपश्यनाभावनाअभ्यास
८. मार्गफलसिद्धान्त
९. निवार्णप्राप्ति
१०. दशपारमिताअभ्यास ।

फुक्क दर्शनया नुगःचु धैगु त्रिशरणय् वनेगु खः । शुद्ध व इमान्दारीकथं शरण ग्रहण यायेमफयेकं दर्शनजक ब्वनाः वा थ्वीकां भगवान् बुद्धं मनंतुना बिज्याःकथं सुं नं मनूत दुःखं मुक्त ज्वीगु सम्भव मदु धैगु खँ साहसपूर्वक न्ह्यथनेबहःगु खँ खः । बुद्धज्ञान मानवविवेकं पिनेया विषय मखु धैगु खँ हे बौद्ध दर्शनया विशेषता खः । नेपालय् बुद्धशासनया विषयय् थःगु हे वर्णन दु । इतिहास च्वंवःगु दु । थौया ईकथं स्वयेबलय् धर्म न्हापा मनूतयूगु लागी खःसा लिपा जुजुं बुलुहुं मनूत धर्मया लागी अर्थात् साम्प्रदायिककथं जूवल ला धैगु खँय् पाय्छिकथं मथुल लाकि धैथें जुयाच्चन । धर्मया नामय् ल्वापुतकं जुयाः

शान्ति व प्रगतिया ज्या यायेत थुज्वःगु खँ बाधा ज्वीगु स्वाभाविक खः ।
ग्रन्थधुर व विपश्यनाधुरया गुनत न्ह्यथँसे शासनय् महत्त्वपूर्णगु ज्या धकाः
प्यता खँ नं थन स्वयेदु, गथेकि -

१. सांस्कृतिक पर्व व उत्सव
२. बौद्धतीर्थयात्रा
३. बौद्धसंस्कारविधि
४. न्हिथंया जीवन । महापरित्राण, कथिनचीवरदान, मार्गफल, साधारण
पृथक्जन, आर्यपुद्गलपिं, निर्वाण, भिगू संयोजन आदिया खँ धाथें हे
ध्वाथ्वीके दयेक न्ह्यथनाच्चंगु तःधंगु उपलब्धिकथं जू ।

थेरवाद बुद्धशासनया आज्जु धैगु हे मानवसमाजय् लोभ, क्रोध, मोह
मदुपिं स्वयेदयेकावनीगु खः । थ्वते स्वंगुलिं क्लेश मदुपिं शुद्धपिं, पवित्रपिं,
हनेबहःपिं आर्यपिं खः । धर्मया ज्ञान धैगु न्ह्याक्व न्यंसां, कंसां म्हो हे जक
ज्वी । गुथायूतक सयेकाः सीकाः, थ्वीकाः पालन यानाः पूर्णरूपं अनुभव याये
फैमखुनि उगु ज्ञान अधुरो, अपूर्ण हे ज्वी । म्हो हे जक स्यूगु जूसां उकीयात
अनुभूत यायेफत धाःसा उगु ज्ञान अतिकं महत्त्वपूर्ण ज्वी । थुगु सफू च्वःगुया
मतलब अले पिदंगुया मतलब थुज्वःगु हे सारगर्भत खँ जनसमक्षय् न्ह्यब्वयेत
खः । च्वमि डा. लक्ष्मण शाक्य धन्य खः, गुम्हसिनं थःगु अनुभूतियात वा,
फय्, निभालं खारय् जूगुथें ज्वीक धर्मया प्रसाद इनेथें प्रस्तुत यानाब्यूगु दु ।

नखःचखः, रितिस्थिति, संस्कृति थुपिं फुक युगअनुसारया धार्मिक उपायजक
खः । थ्वफुक मनुखं दयेकातःगु, मनूया लागी मनुतयूगु जक खः । बुद्धशासनया
विश्वासकथं शुद्ध जीवन हनेत प्रव्रजित जीवन वा गृहत्यागी जीवन हे हनेमाः
धैगु मदु । बुद्धं क्यनाबिज्याःगु मध्यम मार्ग वा अष्टांगिक मार्गकथं जीवन हने
सयेकेगु खः । थ्वहे मूगु लिसः सर्वजनिन खः धैकथं लिसःया रूपय् थ्व सफू
सृजना जूगु खः ।

थुकी अध्ययनया प्रखरता दु । सरलभाषा व थःगु हे पनया शैली दु ।
थुज्वःगु मूवंगु खँत कःघानातःगु थुगु सफूया गुरुकापि स्वयाः भाषाशुद्धिपाखे
ध्यान बीखंगु जिगुलागी तःधंगु पुण्यया फलथे जूगु दु । थुज्वःगु अवसर
चूलाकाब्यूगुली जि तसकं लय्ताः, सन्तुष्ट । विद्वान्जक धाये स्वयाः छम्ह
प्रतिबद्धम्ह शुद्धशासन कःघायेत सक्षमम्ह नेपाःमि खः धकाः थुम्ह च्वमि
डा. लक्ष्मण शाक्ययात न्ह्यथनेथे कनेदुगु, परिचय बी दुगु नं जिं अत्युक्ति
मतायेका । वस्पोलपाखें थथे हे धर्मया मूल मूलगु सारखँत पिहाँवैतिनि धैगु
भलसाक्या ।

थगु छत्वा: खँ

थुगु सफू च्वया: पितहयेगुया प्रेरणा 'म्हग:या लुमन्ति' सफू ख: । अले थुकीया उद्देश्य ख: शुद्धगु बुद्धधर्म छु ख: थम्हं थूकथं बौद्धसमाजय् न्ह्यब्वयेगु ।

‘छंगू जीवनय् विशेष अनुभव छु ख:’ धका: धर्मानुरागीपिसं बराबर जिके न्यनीगुलिं जिं स्वंगू खँकथं लिस: बियावयाच्वना, व थथे ख: --

क) विद्यार्थी जीवन - थ:गु समाजय् चलय् जुयाच्वंगु ज्या-खँ, विद्या व लजगा:या बारय् प्रारम्भिक ज्ञान कया: १८ दँया बैसतक थ: मां-बा, दाजुकिजा आदि परिवारया दथुइ च्वना: हना ।

ख) भिक्षुजीवन - १९ दँया उमेरय् बौद्धप्रव्रजितजीवन हनेगु प्रेरणा प्राप्त जूकथं निदँ श्रामणेर सुशोभन नामं ‘भन्ते’ जुया । लिपा बौद्धदेश थाइलान्ड वना: भिक्षु सुशोभन नामं उपसम्पन्न जुया: १९ दँतक भिक्षुजीवन हना । २१ दँतकक त्यागी जीवनया गम्भीर अनुभव याना । आपालं बौद्धविद्वान्पिं व परम पूज्य धर्मगुरुपिं नापलाना: बौद्धदर्शनया व्यावहारिक ज्ञान कया । सामाजिक शिक्षापाखे स्नातकोत्तर (एम.ए.) तर्गितकया शिक्षा नं प्राप्त याना । यलय् शान्ति विहार व यँय् पद्मसुगन्ध विहार निर्माणया भिज्याय् फुगु सेवा याना ।

ग) गृहस्थजीवन - २०४८ सालपाखें भारतया मगध विश्वविद्यालयय् बौद्धविषयया विद्यावारिधि (पी.एच.डी.) या शिक्षा अध्ययनया इलय् भिक्षुभाव तोता: हानं गृहस्थजीवनय् दुहां वया । लजगा:कथं नेपालय् च्वंगु थाइराजदूतावासय् राजदूतया स्वकीय सचिवकथं सेवा यायेगु ह्व:ता: चूलात । थुकी हे भिंछ्दँ तक सेवा यान । २०५३ सालपाखे विद्यावारिधि उपाधि नं प्राप्त जुल । थ्वयां लिपा थीथी लजगा: याना: जीवन हनावया । विशेषं त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय बौद्ध अध्ययन विभागय् अध्यापन यायेगु ज्या नं अनुभव यायेखन । आपालं ई ब्वनेगु व ब्वंकेगु ज्याया जिम्मा कयाच्वनागु दु । वथें थेरवाद बौद्ध एकाडेमी, विश्वशान्ति विहारय् नं बौद्धदर्शनया विषय ब्वंकाच्वनागु दु ।

जीवनया ई न्ह्याःवनांतुं च्वन, खुसिइ लः न्ह्याःथें । वैस ६२ दँ क्यनिन ।
धर्मपासापिं निम्ह-प्यम्ह खने मदयावंगु खनाः थःत आपालं धर्मसंवेग उत्पन्न
जुयावः । समाजसेवाया ज्या भचा नं यानाच्चनागुलिं मन भचा च्वं । सन्तोषी
जीवन हनाच्चनागु अनुभव जू ।

थुगु खँय् थुगु सफू शाक्यमात्रया सही जीवनधर्म कःघायेगुली तल्लीन
राष्ट्रिय शाक्य समाज नेपालपाखें पित हयेगु भिज्याकथं आपालं लय्ताया ।
विशेषयानाः हनेबहःम्ह, नां जाःम्ह सक्रियम्ह समाजसेवी दाजु प्रा. सुवर्ण
शाक्यया सल्लाह, प्रेरणा व सहयोग न्ह्याबलेंथें प्राप्त जुयाच्चंगुलिं वस्पोलप्रति
आपालं कृतज्ञ व आभारी जुयाच्चना ।

छेंजःपिसं नं जिगु बांलाःगु इच्छापूर्वकेत माक्व तिबः ब्यूगु दु । कम्प्यूटर
टाइपसेटिंगय् ग्वाहालि याःम्ह तोषण शाक्य व इलय् हे थुगु सफू बांलाक
मनंतुनाथें पिकाये खंगुलिं कान्तिपुर प्रिण्टिङ्ग प्रेस परिवारयात आपालं धन्यवाद
दु ।

अन्तय् जिं जिगु धायेगु हे बुद्ध-धर्म-संघबाहेक मेगु छुं खनागु मदु धैगु
अनुभव जुयाच्चंगु सकल ब्वमि भाजु-मय्जुपिन्त कने दयाः लय्ताः । बुद्ध
शासन चिरस्थायी जुइमा ।

११३३ चौलाध्वः मुखःअष्टमी

(२०६९ मंसिर ६ गते)

डा. लक्ष्मण शाक्य

पःखाःछें, उँब्वहाः यँ ।

प्रकाशकीय

शाक्यजातिया गुकथं गौरव दैच्वंगु खः उकीया मनन, पालन व सुदृढताया लागी युगानुकूल समाज व्यवस्थित यानाः शाक्यमात्रया जनजीवन स्वस्थ व आत्मनिर्भर यायेगु उद्देश्य व लक्ष्य पूर्वकेगु थुगु राष्ट्रिय शाक्य समाज नेपाल खः । थ्व छगू जातीय समाज जूगुया नातां अंग पूर्वक समाजया उन्नति यायेगु, स्थिरताय् बुद्धया शिक्षानाप जीवन न्ह्याकेगुकथं एकताबद्ध समानताया लिधंसाय् न्ह्यज्यायेगु थ्व समाज खः ।

उद्देश्य व लक्ष्यअनुकूलकथं योजनाबद्ध निर्णयात्मक ज्या-खँ थुकीया क्रियाकलाप खः । सफू पिथनेगु नं छगू सकारात्मक पलाः खः । निलाय् छकः पिथनेकथं उद्देश्यमूलक विषययात क्रमबद्धरूपं “शाक्य” नामं ऋतुपौ (पत्रिका) थुगु समाजया प्रकाशनया न्हापांगु ज्वलंकथं प्रकाशित जुयाच्वंगु दु । बुद्धशिक्षा नेपाःया शाक्यपिनि धर्मया माध्यम जुयावैच्वंगु दु । छम्ह शाक्यं न्ह्यथंगु न्ह्यसःयात तनं मनं धर्मया सारयात वाःचायेके धुंकूम्ह विद्वान् डा. लक्ष्मण शाक्यं लिसःया त्वहःतयाः “शद्ध बुद्धशासनया म्हसीका” नामं बुद्धजीवनी व इतिहासयात न्ह्यथनाः सफूया रूप बियाब्यूगु दु । थुगु सफू थुगु समाजयात सम्पत्तिस्वरूप प्रकाशनया लागी लःल्हानाबिल । नेपालय् बुद्धशासनया विषयय् थःगु हे वर्णन दु । थःगु हे इतिहास नं च्वंवःगु दु । थुज्वःगु खँयात तकं पिज्वयेकातःगु थुगु सफू मननयोग्यजक मखु मूल्यवान् जू ।

थुगु समाजया उपमहासचिवतकं जुयाच्वंम्ह वस्पोल डा. लमण शाक्यं थुगु सफू पिथनेत आर्थिक भारतकं वहन याःगु दु । वस्पोलप्रति कृतज्ञता देछाया । नापं सफू प्रकाशनया लागी ल्वयेक कम्प्यूटर टाइप सेटिंग्ग् ग्वाहालि याःम्ह तोषण शाक्ययात अतिकं सुभाय् द्यछाया । थथे हे इलय् लाक सफू पिथनाः ग्वाहालि याःगु कान्तिपुर प्रिण्टिङ्ग् प्रेसपरिवारयात नं सुभाय् बियागु जुल ।

राष्ट्रिय शाक्य समाज नेपाल

१९३३ थिंलाथ्वः, यःमरिपुन्हि

काठमाडौं ।

अमरमान शाक्यया न्हयसः पौ

- न्हिल्याः ने.सं. ११३० गुंला, पारु

हनेबहःमह सुशोभन भन्ते,
न्हथंया लुमन्ति व ज्वज्वलपा,

छःपिसं च्वयाबिज्याःगु “मिहगःया लुमन्ति” सफू जिं ब्वने खन । मनय्
स्वां क्ल । छःपिं नापलायेगु मनसुवा दु । आःयात थ्व पौपाखें छःपिके छुं खँ
न्यनेगु इच्छा दु, व खः ‘बुद्धशासन धैगु छु ?’ कृपा तयाः जितः बःचाहाकलं
थ्व विषयय् ध्वाथुइकाबिज्याहुँ । जि छःपिंनिप्रति आपालं आभारी जुइ । मेगु
लिपा ।

छःपिनिमह जिज्ञासु
अमर
(अमरमान शाक्य)

जिगु म्हसीका -

नां - अमरमान शाक्य

थाय्बाय् - धरान

शिक्षा - स्नातक

लजगाः - कापःपसः

डा. लक्ष्मण शाक्य (न्हापा भिक्षु सुशोभन) या लिसःपौ

- न्हिल्याः ने.सं. ११३० गुंला

जिज्ञासु अमरमान शाक्य,
भिन्तुनालिसें ज्वज्वलपा,

छःपिनिगु पौ जिगु ल्हाःतय् लात । ब्वनास्वया, जितः गाकं हौसला
दत । सफू च्वयेगु व पिकायेगुया महत्त्व गुलि दु धैगु खँ लुमंकाब्यूगुथें जुल ।
छःपिसं न्यंगु न्ह्यसःया लिसः जिं थःगु पहलं बी । हथाय् मचासे ब्वनी धैगु
भलसा दु ।

जि न्हापा भिक्षु सुशोभन जुइ धुंकागु खँ नं लुमंकेभनं सम्बोधन यानाः
पौ च्वयाः न्ह्यसः न्यनाहःगुलिं उकिया लिसःपौ जिं फक्व ध्वाथुइक च्वयेगु
कुतः याये । थःगु जिज्ञासा न्ह्यब्वयाहःगुयात आपालं सुभाय् । लिसः छसीकथं
न्ह्यब्वये ।

छःपिनिम्ह

डा. लक्ष्मण शाक्य

उँब्वहाः, यँ ।

ढहापांगु ब्ब

सैद्धान्तिक पक्ष

१. न्हयत खँ

जिज्ञासु अमरमान शाक्य,

छःपिसं न्हयसः न्यनाबिज्याःगु खः - “बुद्धशासन धैगु छु ?” थ्व खँ बांलाक सीकेत व थुइकेत छसीकथं विषयगतरूपं कनायंकेगु जिं मनं तुनागु दु । थुकथं यायेबल्य् बुद्धशासनया बार्य् आपालं खँ स्पष्ट जुइ, गथे कि बुद्धशासन थ्व लोक्य् गुबल्य् पिलू वल ? शाक्यमुनि बुद्धनाप थुकिया छु स्वापू दु ? बुद्धशासन नेपाल्य् गुबल्य् दुहाँ वल ? हानं मेमेगु गन गन देस्य् प्रचार जुयाच्वंगु दु ? थुकिया मू सिद्धान्त वा उपदेश छु खः ? बौद्धसंस्कृति गजाःगु खः ? छर्लङ्ग सीके दइ ।

बौद्धसंघपरम्परा व बौद्धजनजीवन्य् न्हिथं छय्ला-बुलाय् वयाच्वनिगु खँग्वःया अर्थ पाय्छिकथं थुइके नं माःगु दु । थुकथं छसीकथं बुद्धशासन विषययात बांलाक थुइकायंकेव थःके न्हापा मदुगु श्रद्धा दयावै, दुगु श्रद्धा भन् बल्लानाः क्वातुया वनी । सायद छःपिन्त थ्व जिगु बिचाः पाय्छि हे ताल जुइ । हानं छःपिं छम्हसित बुद्धशासनविषय बांलाक, ध्वाथुइक, क्वात्तुक, शंका छुं मदयेक, अःपुक थुइकाबीफतकि जि न्हापा छुं दँ भिक्षु जुयाः लिपा हानं गृहस्थभाव्य् दुहांवयागु हे सार्थक जुल भालपे । नापं छःपिंथें जिज्ञासु जुयाच्वंपिं आपालं नेपाःया दाजुकिजा-तताकेहेंपिं जिगु लिसःपौ ब्वनेगु त्वःताः चूलाःपिन्त नं बुद्धशासनबार्य् छुं छुं खँ सीके थुइके दइगु जुल । थ्व भी सकसिगुं निम्तिं महत्त्वपूर्ण जू ।

भी नेपाःमि सकलें साप भाग्यमानीपिं खः धायेमाः । वस्पोल भगवान् बुद्ध भी नेपाःमांया पवित्रभूमि लुम्बिनिइ जन्म जुयाबिज्यात । भी नेपाःमि सकलें वसपोल बुद्धया थःथिति भालपा थौंया विश्वमानवं नेपाःमिपिन्त इज्जत व सम्मान यानावयाच्वंगु दु । जि थम्हं नं थुज्वःगु अनुभूति श्रीलंकाय्, म्यानमार (बर्मा) व थाइलाय्ण्डय् बुद्धधर्म अध्ययन यानाच्वनाबल्य् याये खंगु दु । थुकथं सम्पूर्ण नेपाःमिपिं धन्य खः ।

छता खँ छःपिन्त मकँसे मगाःगु दु व खः नेपाःमि जुयाः नं भगवान् बुद्धयात लुमंकेगु, म्हसीकेगु व वस्पोलप्रति यथायोग्य श्रद्धा तयेगु ज्या त्वःफिके

मज्जू । बुद्धप्रति श्रद्धा तयेगु धैगु वस्पोलं कनाथकूगु ज्ञानगुणया खँ न्यनाः,
ध्वीकाः पालन नं यायेफयेकेगु खः । थुगु भिज्यां भी सकसितं कल्याण जुइ,
सुयातं छुं हानी जुइ मखु ।

थन छगू चिकिचाधंगु घटना लुमंके बहः जू । भगवान् बुद्धं थः सेवक
आर्य भिक्षु आनन्दयात थये न्हिथं धयाबिज्याइगु खः - “हे आनन्द ! छं थ्व
न्याता दुर्लभगु खँ लुमंकाति” -

१. बुद्ध लोक्य जन्म जुइगु दुर्लभ खः ।
२. मनुष्यभाव लाभ यायेगु दुर्लभ खः ।
३. श्रद्धा सम्पन्नम्ह जुइगु दुर्लभ खः ।
४. प्रव्रजितभाव प्राप्त यायेगु दुर्लभ खः ।
५. सद्धर्मया ज्ञान न्यनेगु अतिकं दुर्लभ खः ।

आर्य भिक्षु आनन्दयात भगवान् बुद्धं उजं जुयाबिज्याःगु थुगु अमूल्य
न्याता दुर्लभगु ज्ञान भी सकसिनं थःथःगु नुगलय् स्वचाकातःगु स्वयेमाः ।
थुकथं भीगु मनुष्यजीवन गुलि अनमोल खः धैगु खँ थुइकेथें जुइ । थौकन्ह्य्

१. भीपिं मनुष्य जुयाः जन्म कयागु वाःचायेकाच्चनागु दु ।
२. शाक्यकुल्य मानव जन्म जूगुकथं वस्पोल शाक्यमुनि बुद्ध वस्पोलया
करुणा व प्रज्ञापूर्णगु धर्म व वस्पोलया सुप्रतिस्थित संघप्रति
स्वाभाविकरूपं श्रद्धा तयाः वयाच्चनागु दु ।
३. थ्व संसार्य् बुद्धं कनाबिज्याःगु धर्म-विनयरूपी बुद्धसासन स्वये
दत्तले बुद्ध स्वयं विराजमान जुयाच्चंगु दु भालपिगु भीगु स्वभाव
खः । भगवान् बुद्ध स्वयमं महापरिनिर्वाण जुइन्ह्यः “धर्म-विनय”
हे शास्तां गुर्या ज्या कायेगु उजं जुयाबिज्याःगु दु । अथे हे सुनां
हेतु-प्रत्ययया ज्ञान सीकी वं धर्म थुइकूगु जुइ, सुनां धर्मयात खंकी
वं जितः (बुद्धयात) खंकूगु जुइ नं धयाबिज्याःगु दु ।
४. थये हे बुद्ध-धर्म-संघ-त्रिरत्नप्रति श्रद्धा व विश्वास यानाः लखलख
मनूत बुद्धशासन्य् जक हे नं प्रव्रजित (त्यागी) जीवन हनावयाच्चंगु
दु । अले,

५. बुद्धं कनाथकाबिज्याःगु सद्धर्मया उपदेश अति दुर्लभ जूसां न्यने कने स्वये दनि । थ्व भी नेपाःमिपिनिगु निम्तिं हर्ष तायेबहःगु खँ खः । शुद्धगु बुद्धधर्मप्रति श्रद्धा तयाच्चनेगु भगवान् बुद्धप्रति जीवित यानातयेगु बराबर खः ।

जिं च्वयाः पिकयातयागु “म्हिगःया लुमन्ति” सफू ब्वनाः बुद्धशासनया बारय् जिज्ञासा पिज्वयेकाबिज्याःगुलिं छःपिन्त आपालं साधुवाद दु । उगु सफुतिइ जिगु जीवनया पीदँतकया घटनाक्रम बःचा हाकलं च्वयाबियागु खः । अनं ल्यू थौकन्हय् गृहस्थबौद्धजीवन व्यावहारिककथं हनावयाच्चनागु दु । जितः थुकिं प्रत्यक्ष लाभ जुयाच्चंगु अनुभव जुयाच्चंगु दु । छःपिन्त नं थुखेपाखे मन क्वसायेकेत जिं भिंगु मनं इनाप यानाच्चना ।

२. बत्ता हाकलं बुद्धजीवनी

जिज्ञासु अमरमान शाक्य,

बुद्धशासनया विषय बांलाक थुइकेत शाक्यमुनि गौतम बुद्धया जीवनीया छुं मूल खँ सीकेगु अति उत्तम जुइ भालपा छःपिन्त थुगु पौ च्वयागु खः ।

सकसिनं थूगु खँ खः कि थीथी बुद्धशासनया केन्द्रबिन्दु स्वयं शाक्यमुनि बुद्ध हे खः । वस्पोल इशापूर्व ६२३ स भारतया उत्तरखण्डय् हिमालयया क्वस्सं च्वंगु थौकन्हय् नेपाःया तराइफाँटय् च्वंगु लुम्बिनीक्यबय् जन्म जूम्ह सिद्धार्थ राजकुमार हे बुद्ध जूम्ह खः । थन जिं थथे भनं कोतय्यानाः छाया धायेमाःगु धाःसा भीथाय् नेपाःदेसय् नेपालमण्डलय् थीथी बौद्धसमुदाययापिं मनूत दु । उपिं बौद्धपिनि थःथःगु हे पहःया धारणा, विश्वास व परम्परा नालाक्याः वयाच्चपिं दुगु खँ छःपिसं न्यना हे तःगु दु जुइ ।

बौद्धपरम्पराकथं न्हापा अतीतया बुद्धपिं, थौकन्हय् भद्रकल्पया बुद्धपिं व लिपा भविष्यया बुद्धपिं यानाः कालसमयकथं स्वथी पुचःयापिं बुद्धपिं दु धैगु मानय्यानावयाच्चंगु दुगु हे जुल । थ्वस्पोलपिं फुक्कं मानवबुद्धपिकथं हनावयाच्चपिं खः ।

थन बिचाःयायेबहःगु छगू महत्त्वपूर्णगु खँ छु दु धाःसा नेपाःयापिं छपुचः बौद्धपिनिगु विश्वास व श्रद्धा पवित्र स्वयम्भूपुराण व स्वयम्भूमहाचैत्यथें

जा:गु अतिकं लोकं ह्वा:गु संस्कृत बौद्धसाहित्यया अक्षोभ्य, वैरोचन, रत्नसम्भव
अमिताभ व अमोघसिद्धि पञ्चध्यानी बुद्धपिं आदिबुद्धया महिमा न्यना: व
ब्बनात:पिं यक्व दनि । यँया स्वयम्भूमहाचैत्य थ्वया दसुकथं विश्वया हलिमय्
प्रचार जुयाच्चंगु बिस्क्या परम्परा नं दु । वास्तबय् ध्यानीबुद्धपिं व तारापिनिगु,
लोकेश्वरपिनिगु चर्चा मुक्कं महायान व वज्रयानबौद्धसम्प्रदायया आधारशिला
ख: धैगु खँ भीसं न्यनातयागु दु । ध्यानी बुद्धपिनिगु परम्परानाप बिस्कं
लक्षणया मानवबुद्धपिनिगु विशेषता हे वस्पोलपिनि जन्म, सम्बोधिলাभ,
धर्मचक्रप्रवर्तन, महापरिनिर्वाण, बुद्धशासन पलिस्थार्थेजा:गु महत्त्वपूर्णगु ज्या
जूगु खनेदु । थेरवादपक्षया विशेषता नं मानवबुद्धपिनिप्रति असीम श्रद्धा व
विश्वास तयेगु ख: । मागधि (पालि) भाषाया त्रिपिटकय् ध्यानी बुद्धपिनिगु खँ
न्यने-कने मदु । अथे नं न्ह्यागु मुद्राया बुद्धप्रतिमा जूसां, फुक्क चिबहा:, चैत्य,
स्तूपयात बुद्धपूजाया पाठ याइबलय् वन्दना, आदर गौरव तयेगु ज्या जू ।

धात्थे धायेमाल धा:सा बुद्धशासनया प्रेरणास्रोत हे शाक्यमुनि बुद्ध ख: ।
थ्व खँ पूर्वक थुइकेत बौद्धवाङ्मय पालि त्रिपिटक ब्वनेमा: । उलिं नं प्रस्त
मज्जु खँ थुइकेत पालि अट्ठकथा, व टीकाग्रन्थ पुइकास्वयेमा: । पालि त्रिपिटककथं
बुद्धजीवनी ब्वनेबलय् बुद्ध छम्ह असाधारणम्ह मानव ख: गुम्हसित भूमिइ
च्चंपिं, सिमाय् च्वंपिं देवतापिं, इन्द्र, वरुण, वृहस्पति, असुर ब्रम्हादि देवतापिं व
मनुष्यपिनि नं शास्ता-गुरु जुयाबिज्या:म्हकथं हनावयाच्चंगु दु ।

देवतापिं वा च:पिंगु विषयय् छु गुज:गु धारणा दु सीकेगु उत्तम जू ।
बौद्धदर्शनकथं देवतापिं स्वंगू तगियापिं धका: न्ह्यथना त:गु दु । व थथे ख: -

१. **समुत्तिदेवतापिं** - समुत्तिदेवता धैपिं मनूतसें श्रद्धा तया: च:पिंथें हना:
मानय्याना: वयाच्चंपिं विशिष्टपिं ख: । गुणवान्पिं, मां, बौ, गुरुजन,
जनमानसं हनात:पिं जुजुपिं, राष्ट्रप्रमुख, कल्याणमित्र, आजु-अजिमा
सकलया सहमतिकथं च:या तगिमय् तया: हनात:पिं देवतापिं ख: ।

२. **उपपत्तिदेवतापिं** - उपपत्तिदेवतापिं न्हापा थ:पिं मनुष्य वा पशुपंक्षी
जुयाच्चंवल्य् भिंगु संगत व दान, शील, भावना दशकुशल आचरणया
फलं मनुष्यभावं च्वय् च्वंगु खुगू देवलोकय् जन्मक्याच्चंपिं कामावचर
भूमिया देवतापिन्त धाइगु ख: । अथे हे थीथी ध्यान लाभ याना:

भिक्षुगू रूपब्रम्ह व प्यंगू अरूपब्रम्हलोकय् जन्म काःवनाच्चपिं
ब्रम्हादिदेवतापिं नं उपपत्तिदेवतापिं खः । थुपिं फुक्कं थःथःगु पुण्यया
प्रभावं द्यःजू बिज्याःपिं खः ।

३. विशुद्ध देवतापिं - विशुद्ध देवतापिं फुक्कं थःगु भिगू पारमिता व
मेमेगु कुशल कर्मया फलं राग-द्वेष-मोहथे जाःगु क्लेशत फुकाः
अर्हत्, प्रत्येकबुद्ध व सम्यक्सम्बुद्ध जुयाबिज्याःपिन्त धाइगु खः ।
शाक्यमुनि बुद्ध व वस्पोलया अर्हत् श्रावक शिष्यपिं फुक्कं विशुद्धि
देवताकथं हनातःपिं द्यःपिं खः । थुगु दर्शनकथं क्लेश म्हो यानायंके
ज्यू । गुणधर्म वृद्धि यानायंके फु । थथे यायेव क्रमशः स्वंगू तगिया
देवता जुइ दु धैगु सिद्ध जू ।

बौद्धपिसं देवतापिं संसारय् दु धैगु मानय् याः । अथेनं सर्वशक्तिमान्
सृष्टिकर्ता, पालनकर्ता, संहारकर्ता ईश्वर वा अंग्रेजीभाय्या "God" कथं सुनं
द्यःपिन्त मानय्यायेगु चलन मदु । उकिं नं बौद्धपिन्त मेगु धर्मयापिसं "नास्तिक"
धकाः द्वपं बीगु खः । बौद्धपिन्त जीवन व जगत् धैगु प्रकृतिया स्वचालित
नियम - "उत्पत्ति-स्थिति-भंग" कथं संचालनजुयाच्चनिगु यथार्थ सत्यकथं जक
विश्वास याइगु जुल । थ्व दर्शन नं बौद्धपिनिगु छगू विशेषता खः ।

थुकथं बिचाः यानास्वयेबलय् शाक्यमुनि बुद्धया जीवनी असंख्य कल्प
न्हापांनिसें मन, वचन व शरीरं भिगू पारमिता, दान-शील आदि कार्य पूर्ण
यानावयाच्चंगुया दसुकथं भिगु न्ह्यःने जातकबाखंत आःतकं ब्वने दिन ।
अन्तिम जन्मय् श्वेतकेतु बोधिसत्त्वया रूपं तुषिताभुवनं तुयूम्ह किसिया रूपय्
क्वाहां वयाः कपिलवस्तु गणराज्यया शाक्यकुलया जुजु शुद्धोदनया मूलम्ह
लानि महामायादेवीया कोखय् जन्म काःवम्ह राजकुमार सिद्धार्थ बुद्ध जुइत
लुम्बिनीक्यबय् जन्म जुयाबिज्याःगु वैशाखपुन्हिया दिं स्वांयाःपुन्हिकथं थौतकं
हनावयाच्चनागु दु । स्वीनिता महापुरुषलक्षणं युक्तम्ह वस्पोल सिद्धार्थ गौतमयात
१६ दँया बैसय् यशोधरादेवीनाप इहिपाः यानाब्यूगु जुल । अले २९ दँया बैसय्
राहुल कुमारया जन्मलिपा जन्म-मरणचक्रया दुःखं मुक्त जुइगु ज्ञां लायेगु
तातुनाः राज्य सुखभोग फुक्कं त्वःताः गृहत्याग यानाःलि खुदँतक दुष्कर
चर्याकथंया ध्यान योग पूर्वकाः, सुजाता मयजुं ब्यूगु क्षीर भोजन यानाः

बोधगयाया वंगल सिमाक्वय् च्वनाः शील-समाधि-प्रज्ञा-मध्यममार्गयात भावना अभ्यास यायां वैशाखपुन्हिया सुथसिगु इलय् स्वीन्यादँया बैसय् पूर्वजन्मया ज्ञान, पुनर्जन्मया ज्ञान व आश्रवक्षयज्ञान तँनतँ प्राप्त यानाः सर्वज्ञ बुद्ध जुयाबिज्यात । विमुक्ति सुख अनुभव यानाबिज्यात ।

वस्पोल बोधिसत्त्व सिद्धार्थकुमार सर्वज्ञ बुद्ध जुइधुंकाः सहंपति ब्रम्हाया इनापकथं बनारसलिककच्चंगु सारनाथय् च्वनाच्चपिं कपिलवस्तुया न्याम्ह ब्राम्हण ऋषिपिन्त न्हापांगु उपदेशकथं धर्मचक्रप्रवर्तनसूत्र देशना यानाबिज्यात । उपिं न्याम्हं ब्राम्हणपिं अर्हत् ज्ञानप्राप्तपिं जुइधुंकाः वस्पोल बुद्धया न्हापापिं शिष्य भिक्षुपिं जुल । अनंलिपा वस्पोल बुद्धया प्रव्रजित व गृहस्थ मिसा-मिजपिं शिष्यपिं आपालं दयावल । आर्यसारीपुत्र व महामौद्गल्यायनथेंजाःपिं अग्रश्रावक व महाश्रावकपिं नं भिक्षुसंघय् दुथ्यात ।

मगधजुजु बिम्बिसार, कोशलजुजु प्रसेनजित, कपिलवस्तुया जुजु शुद्धोदन, महालानिपिं, अनाथपिण्डिकमहाजन, विशाखा महाउपासिकापिसं दयेकाब्यूगु तःजिगु विहारत नं दयेधुंकाः भगवान् बुद्ध पीन्यादँतक थाय्-थासय् गां-गामय्, सहर-सहरय्, देस-दसय् आदि, मध्य व अन्ततकं कल्याण जुइगु मध्यममार्गया धर्मउपदेश प्रचार यायां आपालं प्राणीपिन्त उपकार व उद्धार याये धुंकाः बुद्धशासन धिसिलायेधुंकाः चय्दँया बैसय् कुशीनगरय् थ्यंकाः निमा शालसिमाया दथुइ च्वनाः गोतुलाः आयुसंस्कार परित्याग यानाः महापरिनिर्वाण प्राप्त यानाबिज्यात । वैशाखपुन्हिया चान्हय् थ्व महान् पवित्र घटना इशापूर्व ५४३ स जूग विश्वास दु ।

भगवान् बुद्धं धर्म व विनय प्रतिपादन यानाः संघ स्वनाः बुद्धशासन नीस्वनाबिज्यात । बुद्धशासनय् चय्प्यदो (८४,०००) धर्मस्कन्ध उपदेश दुःखं मुक्त याइगु उपायकथं दुबिनाच्चंगु दु । थुपिं उपदेश हे मूल बुद्धशासनया प्रेरणाया स्रोत व आधारशिला खः । थुकियात लिपा भारतया सम्राट् अशोक महाराजया पालय् पवित्र त्रिपिटकधर्मग्रन्थकथं प्रचार याःगु जुल ।

शाक्यमुनि बुद्धं धर्मप्रचार याये धुंकाः एशिया महाद्वीपया पुलांगु जम्बूद्वीपय् छु गुलि सामाजिक, धार्मिक, राजनैतिक, आर्थिक, सांगठनिक, बौद्धिक हिउपाः

वल व उक्किया प्रभाव क्रमशः गय्-गथे विश्वय् न्त्याःवन धैगु विषय सकल सत्य व शान्तिप्रेमी मानवं अध्ययन याये हे माः । थुकिं इमित भिं जुइ, कल्याण जुइ ।

३. बुद्धशासनया सार

जिज्ञासु अमरमान शाक्य,

बुद्ध-धर्म-संघ-त्रिरत्नया आनुभावं छःपिन्त म्हुंफु व कुशल जुयाच्वंगु हे दइ । थुगु पौस बुद्धशासनया सार बारय् छुं खँ च्वयेगु याये ।

वास्तव्य “ध्यान व ज्ञान” हे बुद्धशासनया सार खः । थन ज्ञानया शिरोमणि “प्रज्ञा” व ध्यानया दकलय् च्वय् च्वंगु तगिं “समाधि” खः । समाधि दयेकेत शीलाचरणय् च्वनेगु, आचरण बांलाकेगु मयासैं मगाः । समाधि बल्लातकि तिनि प्रज्ञा प्राप्त जुइगु जुल । थुकथं बिचाः यायेबलय् शील, समाधि प्राप्त जुलकि प्रज्ञा नं तँनतँ प्राप्त जुयावँवँ मार्ग-फल, निर्वाणतकं प्राप्त यानाकाये फैगु हे बुद्धशासनया आज्जु खः । निर्वाण धैगु सम्पूर्ण दुःखं मुक्तगु मानसिक अवस्था खः गुगु वस्पोल बुद्ध थःगु हे कुतलं लुइकाबिज्यानाः लिपा मेपिन्त नं अन थ्यंकः वनेगु लँकथं उपदेश कनाबिज्यागु खः । निर्वाणधर्म धैगु मेगु मखु मनूतय्गु नुगलय् दुनेथ्यंक सुलाच्वंगु लोभ, द्वेष (तं) व मोह, तृष्णा अज्ञानता (मसः, मस्यू) क्लेशं मुक्त जुइगु अवस्था खः । थःथःगु मन, पवित्र, शुद्ध, स्वच्छ, शान्त व यचुल धायेव जन्म-मरणया चक्रंतकं मुक्त जुइगु अर्हत्फल प्राप्त यानाकाये फइ । भगवान् बुद्धयात नमस्कार याइबलय् थथे धाइगु खः - वस्पोल भगवान्, अर्हत् सम्यक्सम्बुद्धयात नमस्कार । वस्पोल अर्हत् खः, सर्वज्ञ बुद्ध नं खः । सर्वज्ञ बुद्ध हे जक बुद्धशासनया पलिस्था यानाबिज्याइ । मेपिं प्रत्येक बुद्ध व श्रावक बुद्धपिसं बुद्धशासनया पलिस्था यायेगु ज्या पूर्वके फैमखुगु जुल । प्रत्येक बुद्धपिं व श्रावक बुद्ध अर्हत्पिं बुद्धशासनया ध्यान-ज्ञान न्यनाः लुइकाः थुइकाः, थःथःगु बलअनुसारं ज्ञान प्राप्त यानाः याउँक धार्मिक जीवन हनाच्वनी, मेपिन्त नं अथे हे धार्मिक जीवन हनेत प्रेरणाया स्रोत जुयाबी ।

बुद्धशासनया मूल लक्ष्य (आज्जु) धैगु फुकप्रकारया दुःखं मुक्त जुइगु खः । दुःखं मुक्त जुइत भीसं सयेके, सीके, थुइके व पालन यानाः आचरण भिंके माःगु खँ यक्व दु । गथे कि न्हापां ला धात्थेगु दुःख धैगु छु ? दुःखया कारण

छु-छु दु ? दुःखं मुक्त जुइगु अवस्था सम्भव दुलाकि महु, यदि दुसा दुःखं मुक्त जुइत गजःगु लँपुं वनेमाः ? आदि खँ शंका छुं मदयेक थुइकेमाः । थ्वज्वःगु सम्पूर्ण ज्ञानगुणया खँ वस्पोल महाकरुणावान्मह बुद्धं मनूतय्गु थीथी क्षमता स्वभावयात सीकाः इमित ल्वयेक आपालं उपदेश बियाथकाबिज्याःगु दु । थुज्वःगु खँ बांलाक सीकेत बुद्धजीवनी ब्वनेमाः, बौद्धपण्डित व विद्वान्पिनिगु संगत यायेमाः अले त्रिपिटक बौद्धमूलग्रन्थ नं ब्वनेमाः । अले थःथःगु क्षमता व कुशलपुण्यया प्रभावं धातयेगु बुद्धशासन धैगु छु ? मनूतय्त थुकिया महत्त्व गुलि दु ? धैगु खँ न्हिनसिया जां थीगु निभाःथें छर्लङ्ग जुइ ।

बुद्धशासनया सार तसकं गम्भीरगु विषय खः । छखलः बौद्धपिसं पालि त्रिपिटक दुने च्वंगु बुद्धवचनयात जक मान्यता बियावयाच्वंगु दु । थन थुकियात हे मूल सारगु विषयकथं न्ह्यब्वयेगु कुतः यानागु जुल । “व हे बुद्धपिनिगु शासन (उपदेश) खः” धैगु उजं जुयाच्वंगु तःगू बुद्धवचनत दु । थन दसुकथं स्वंगू गाथाया अर्थ न्ह्यब्वयागु दु ।

१. फुक्क पापकर्म मयायेगु - कुशलकर्म मुंकायंकेगु, थःगु चित्त यचुकेगु - थ्व हे बुद्धपिनिगु अनुशासन खः ।

- धम्मपद, गाथा नं. १८३

२. सुयात नं निन्दा मयायेगु, सुयात नं घात (दुःख) मबीगु, (भिक्षु जुयाच्वंपिसं) प्रातिमोक्ष शील पालन यायेगु, भोजनय् मात्राज्ञां दुम्ह जुइगु, वनेगु लँ व बास च्वनेगु थाय् एकान्तगु स्यूम्ह जुइगु, मनयात च्वय् थत यंकेत स्वैम्ह जुइगु - थ्व हे बुद्धपिनिगु अनुशासन (उपदेश) खः ।

- धम्मपद गाथा नं. १८५

३. ल्वापु थयेगुली भय खंकाः ल्वापुमथयेगुली (मेलमिलाप जुइगु) कल्याण खंकाः छर्पाय्, छर्धी जुयाच्वनेगु - थ्व हे बुद्धपिनिगु अनुशासन खः ।

- सुत्तनिपात

हानं तसकं महत्त्वपूर्णगु बुद्धया उपदेश दुथ्यानाच्वंगु छुं मेगु सूत्रत नं थन लुमंके बहःजू । व थथे खः -

१. प्यंगू आर्यसत्य - धम्मचक्कपवत्तनसुत्त,

२. अनित्य, दुःख, अनात्मज्ञान - अनत्तलक्खनसुत्त
३. राग-द्वेष-मोहरूपि मिं मुक्त जुइगु - आदित्तपरियायसुत्त
४. हेतु-प्रत्ययया ज्ञान - पतिच्चसमुत्पाद,
५. छपुजक दुःखं मुक्त जुइकेगु लँ - महासतिपट्ठानसुत्त,
६. अप्रमादी जुइमाःगु विषय - महापरिनिब्बानसुत्त,
७. छुकीसनं मन प्यपुंके मज्जू - असंगदूपमासुत्त,
८. स्वीच्यागू मंगलया उपदेश - महामंगलसुत्त,
९. सम्पूर्ण प्राणीपिन्त कल्याण जुइगु - करणीमेत्तसुत्त,
१०. बोज्झंगसुत्तं - अर्हत् ज्ञान प्राप्त यायेत मदयेक मगाःगु ज्ञान ।

बौद्धवाङ्मय पालि त्रिपिटक्य् बुद्धवचनकथं मुंकातःगु ८४,००० धर्मस्कन्ध दु । थ्व फुक्कं धर्म व विनयसम्बन्धि उपदेश स्वंगू पिटक्य् दुध्याकातःगु दु ।

क) सुत्तपिटक - थुकी बुद्धं कनाबिज्याःगु ताहाकःगु, बःचाः हाकःगु, चिहाकःगु, नांसमूहयागु व ल्याःकथं कनातःगु उपदेशत मुंकातःगु जुल ।

ख) विनयपिटक - थुकी त्यागीजीवन हनाच्चं पिं भिक्षु व भिक्षुणीपिनिगु सकतां विधि-विधान, नियम आदि दु । अथे हे,

ग) अभिघम्मपिटक - थुकी बौद्धदर्शनकथं व्यावहारिक धर्म व परमार्थधर्म थुइके माःगु चित्त, चेतसिक, रूप, निर्वाणसम्बन्धि सम्पूर्ण विश्लेषण व व्याख्या दुध्यानाच्चंगु दु । थुपिं ज्ञान-ध्यान, दान-शीलया उपदेश सकतां हे बुद्धशासन खः । थुपिं बुद्धशासनया उपदेशमुना हे थेरवादबुद्धशासनया ज्यान-प्राण खः । थुपिं उपदेश फुक्कं हे दुःखं मुक्त जुइकीगु उपायत खः । सुख-शान्ति लाभ यायेत मदयेकं मगाःगु मध्यम (दथुया) मार्ग खः ।

४. बुद्धशासनया विकासक्रम

जिज्ञासु अमरमान शाक्य,

बुद्धशासनया बारय् सयेके, सीकेगु मनसुवा दुगुयात च्वछासे थुगु पौस छःपिन्त बुद्धशासन धैगु छु खः, गुबलय् खनेदत व गुकथं विकास जुजुं भीथाय् नेपाःदेसय् दुहांवल धैगु खँ भचा थुइकाबीगु कुतः याये ।

थ्व खँ पक्का खः कि भगवान् बुद्ध हे बुद्धशासनया केन्द्रबिन्दु खः । वस्पोलं कनाथकूगु धर्म-विनयया ज्ञानयात बौद्धपरिषदं (भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक-उपासिकासमूह) श्रद्धापूर्वक ग्रहण यानाः बुद्धकालीन युगनिसें आःतकं थीथी तरिकां हस्तान्तरण जुजुं थौतक बुद्धशासन ल्यनावयाच्चंगु खः ।

मेगु छगू लुमंकेमाःगु खँ दु व खः बुद्धया जीवमान इलय् “बुद्धशासन” नामं बिस्कं निकाय मदु । उबलय् “थेर” व “महाथेर” निगू शब्द प्रचारय् वयेधुंकूगु दु गुगु भिक्षुपिं उपसम्पदा कयाः भिदँ व नीदँ दयेधुंकूपिन्त सम्बोधन याइगु खः ।

बुद्धशासनया उत्पत्ति व विकासक्रमया बारय् सीकेत बौद्धइतिहासय् वयाच्चंगु थीथी संगायन जूगु खँ ब्वनेगु आवश्यक जू । न्हापांगु स्वकः तक्या संगायन थुकथं जूगु दु -

१. **न्हापांगु संगायन** - भगवान् बुद्ध वैशाखपुन्हि कुन्हु कुशीनगरय् महापरि-निर्वाण जुइधुंकाः स्वलालिपा श्रावणकृष्णपक्षया पञ्चमीनिसें न्हय्लातक सम्पूर्ण बुद्धवचनया संग्रह यायेगु तातुनाः न्यासः (५००) अर्हत् भिक्षुपिं राजगृहया वेभारपर्वतया सप्तपर्णी गुफाय् महाकाश्यप महास्थविरया नायःसुइ व मगधसम्राट् अजातशत्रुया संरक्षणय् न्हापांगु संगायन जुल । थुबलय् उपालि महास्थविरं विनय व आनन्द महास्थविरं धर्मया बारय् न्यंगु सम्पूर्ण न्ह्यसःया लिसः बियाबिज्याःगु जुल । थुथाय् तकं लोकय् थेरवाद बुद्धशासनकथं बिस्कं निकाय खने मदुनि । थुगु संगायनं कोछ्यूगु “धर्म-विनय” यात लिपालाक थ्यंकःवम्ह छम्ह पुराण नांया महास्थविरं थःगु असहमति जनय्याःगु घटना थन न्ह्यथने बहः जू ।

२. **निकोगु संगायन** - न्हापांगु संगायनया भिलिच्चःकथं मूल बुद्धशासनय् छुं कचवं मदयेक सच्छि (१००) दँ याउँक न्ह्याःगु सीदु । थनल्यू भिक्षुपिनिगु दथुइ विनय व धर्मया दार्शनिक व व्यावहारिक पक्षयात कयाः मनमुताव व वाद-विवाद सुरु जुल । कथहनं मगधया जुजु कालाशोकया संरक्षणय् वैशालीया बालुकाराम विहारय् यश महास्थविरया नेतृत्वय् न्ह्यसः (७००) भिक्षुपिं पुचः मुनाः विनयया भिगू विषय आदियात कयाः च्यालातक

छलफल याना: निकोगु संगायन व्वचा:गु जुल । थुगु पुचलं परम्परागत मान्यता व दृष्टिकोणयात पूर्णरूपं मानय्याना: स्वीकार यायेगु निर्णय जुल । थुगु भिक्षुसंघया पुच:यात हे न्हापांगु थेरवाद नामं बुद्धशासनयात धारण, पालन व प्रचार-प्रसार यायेगु ज्या सुरु जुल । थुकथं थेरवाद बुद्धशासनया छुमां, विस्तार व विकास भारतं हे जुजुं व:गु जुल । थ्व थेरवाद संघयात हे प्रतिद्वन्दीतसें कट्टरपन्थी, परम्परावादी व रूढीवादी धका: द्वपं नं बियावया च्वंगु दु ।

थेरवादसंघपाखें अलग्ग जुया: भिद्व: (१०,०००) भिक्षुपिं मुना: मण्डली जुजुया संरक्षणय् कौशाम्बी महासांघिक भिक्षुसंघसमूहया नामं नं संगायन या:गु जुल । थुगु महासांघिक संघं आयोजना या:गु संगायनया नेतृत्व महादेव महास्थविरं या:गु व थ:पिन्त सुधारवादी व उद्धारवादीकथं न्ह्यब्वयाक्यंगु ख: । लिपावया: महासांघिक पक्षयापिं हे महायानी सम्प्रदायया अग्रजपिं जूगु जुल ।

३. **स्वकोगु संगायन** - निकोगु संगायनया लिचलं बौद्धसंघ स्पष्टरूपं निध्व: जुइधुंका: हानं क्रमश: थेरवादीपिनिपाखें भिनिगू व महासांघिकपाखें खुगू निकाय याना: भिंच्यागू निकायतक खनेदयाव:गु जुल । थुगु इलय् सम्राट् अशोक बुद्धशासनय् प्रतिस्थित जुइधुंकूगुलिं बौद्धभिक्षुपिन्त राजकीय सम्मान, संरक्षण व लाभसत्कार प्राप्त जुयाच्वंगुलिं थुकीया प्रलोभनं भिक्षुसंघय् दुने लज्जा व भयतकं मकाइपिं नक्कलिपिं भिक्षुभावं दुहाँवयेगु यानाह:गु जुल । भिक्षुसंघय् दुने हानं कलह-ल्वापु सुरु जुल । थ्व खँ वा:चायेका: जुजु अशोकं शीलगुण सम्पन्नम्ह मोगगलिपुत्त तिस्स वरिष्ठ महास्थविरया नेतृत्वय् स्वकोगु संगायन सम्पन्न यायेगु प्रक्रिया सुरु याकाबिज्यात । थुबलय् अशुद्धकथं भिक्षुजीवन हनाच्वपिं ख्वीद्व: (६०,०००) भिक्षुपिन्त थेरवाद भिक्षुसंघपाखें अलग्ग यानाछ्वव:गु खँ बौद्धइतिहासया ग्रन्थय् न्ह्यथनात:गु दु । अले द्र:छिम्ह (१,०००) सुयोग्य भिक्षुपिं छपँ जुया: पातलीपुत्रया अशोकाराम विहारय् पुच: मुना: गुला (९) बिका: स्वक:गु संगायन या:गु जुल । संगायन व्वचायेका: गुंगू थी-थी राष्ट्रय् थेरवाद

बुद्धशासन प्रचार यायेगु निम्तिं सक्षम धर्मदूत महास्थविर भिक्षुपिनिगु समूह छवयाबिज्यात । थुकी दुने हिमवत्प्रदेश हिमालय नेपालमण्डलसहितया भेगय् मध्यम महास्थविरया नेतृत्वय् धर्मदूतपिं वंगु खः । थुगु ऐतिहासिक घटनायात हे थौकन्हय्या नेपालय् थेरवादबुद्धशासन औपचारिकं प्रचार जूगु खः धैगु मान्यता बियावयाच्चंगु खः ।

अथे ला बुद्धजीवनीकथं भगवान् बुद्ध स्वयं कपिलवस्तु, देवदह व लुम्बिनिइ धर्मचारिका यानाबिज्याःगु न्ह्यथनातःगु दु ।

स्वकःगु संगायनं पितिनाछ्वःपिं छथ्वः सर्वास्तिवादी भिक्षुसंघपिं नालन्दाय् वनाः थःपिनिगु अलग्ग संगायन याःगु खँ नं थन लुमकेबहः जू ।

थुकथं दुग्यंक बिचाः यानाः अध्ययन व अनुसन्धान यानास्वयेबलय् थेरवादबुद्धशासनया नामं बौद्धधर्मया प्रचार-प्रसार बुद्धमहापरिनिर्वाणं सच्छिदल्लिपा सुरु जुयाः सम्राट् अशोकया इलय् भारतय् जक सीमित मजुसे श्रीलंका, सुवर्णभूमि, हिमालयखण्ड आदि थासय् प्रचार व विकास जुजुं वंगु सत्य-तथ्य छर्लङ्ग खनेदुगु जुल ।

५. बौद्धआधारभूत दर्शन

जिज्ञासु अमृतमान शाक्य,

बुद्धशासनया बारय् छःपिनिगु ज्ञां न्हिथं वृद्धि जुयाः व क्वातुयावनेमा धैगु मनसुवा नं थुगु पौस बौद्धआधारभूत दर्शनविषयया छुं खँ कनेतेना । धात्थें धायेबलय् “दर्शन” धैगु व्यक्तिगतया छपुचः मनूतय्गु मान्यता व दृष्टिकोण खः । थेरवाददर्शन, बौद्धदर्शनया छगू ब्व खः । विद्वान्पिसं बौद्धदर्शनात प्यथीकथं हनाः व मानय् यानावयाच्चंगु दु । ईशाया प्यंगू सदि क्यंबलय् थुकथं प्यंगू बौद्धदार्शनिक भावना व धारणा विकास जुइधुंकूगु खनेदु । उगु खः -

१) सौत्रान्त्रिक २) वैभाषिक ३) माध्यमिक ४) योगाचार ।

सौत्रान्त्रिक मतयापिं पालित्रिपिटकय् दुध्यानाच्चंगु मूल बुद्धवचनजक मानय्याइपिं खः । वैभाषिक विचारयापिंगु पालित्रिपिटक व उकीयात आचार्यपिसं यानातःगु व्याख्या याःगु नं मानय्याइगु परम्परा दु । थुगु निगुलिं दर्शनात थेरवादया दर्शनकथं हनावयाच्चंगु दु । माध्यमिक वा शून्यवाददर्शनया न्ह्यलुवाः

आचार्य नागार्जुनयात नालाकयातःगु दु । अले योगाचार वा विज्ञानवाद दर्शनया प्रवर्तककथं आचार्य असंगयात मानय्यानावयाच्वंगु दु । थुगु निगुलिं दर्शन महायानबौद्धसम्प्रदायपाखेयागु खः । बुद्धशासनया वास्तविक दर्शन धैगु पालित्रिपिक हे खः तर वैभाषिक पालित्रिपिटकय् लिमकुँसे संस्कृतभाय्या त्रिपिटककथं विकास जुयावंगु दु गुगु सर्वास्तिवादी पक्षधरपिसं न्ह्यब्वयाच्वंगु जुल ।

बुद्धशासनया मौलिक वा आधारभूत दर्शन नं तःताजि सिद्धान्तय् ब्वलनाच्वंगु दु । थुगु विषययात थुकथं ध्वाथुइकाकाये ज्यू ।

१. प्यंगू आर्यसत्य
२. प्रतीत्यसमुत्पादसिद्धान्त (हेतुप्रत्ययवाद)
३. प्यंगू ब्रम्हविहार (मैत्री, करुणा, मुदिता व उपेक्षा)
४. त्रि-लक्षणसिद्धान्त (अनित्य-दुःख-अनात्मवाद)
५. कर्मवाद (हाकुगु, तुयूगु, हाकुगु व तुयूगु ल्वाकज्याःगु व सम्पूर्ण कर्म फुकेगु)
६. पूर्वजन्म व पुनर्जन्मवाद
७. विपश्यनाभावनाअभ्यास
८. मार्ग-फलसिद्धान्त
९. निर्वाणप्राप्ति
१०. भिगू पारमिताअभ्यास इत्यादि ।

थुपिं च्वय् न्ह्यथनाकथंया भिगू शुद्ध बौद्ध मौलिक दर्शनयात बांलाक, ध्वाथुइक थुइकाः धारण पालन यायेफत कि अर्हत्फल व निर्वाण प्राप्ति धैगु तापाःगु विषय जुइमखु धैगु बौद्धविद्वान्पिनिगु धापू खः । थ्व फुक्क दर्शनया नुगःचु धैगु त्रि-शरण वनेगु खः । बुद्ध, धर्म व संघयाके शुद्ध व इमानदारीकथं शरण ग्रहण याये मफयेकं दर्शनजक ब्वनाः वा थुइकां भगवान् बुद्धं मनंतुना बिज्याःकथं सुं नं मनूत दुःखं मुक्त जुइ फैगु सम्भव मदु धाःसां ज्यू ।

अमरमान, थन न्ह्यथनागु बौद्धदर्शन विषयया खँ न्यनाः छःपिं सायद भ्रसंग वथें जुल जुइ । थ्व विषय ला महासागरथें ताल जुइ । अथे छक्कलं आतय्चाये माःगु मदु । बुद्धज्ञान मानवविवेकं पिनेया विषय मखु । प्रत्येक

विवेकशील व्यक्तिपिसं बुद्ध-दर्शनयात थः नालाकायेफु व बुद्ध-प्रज्ञां विभूषित जुयाः जन्म-मरणचक्रया सम्पूर्ण दुःखं मुक्त जुयावनेफु । थ्व हे बौद्धदर्शनया विशेषता खः ।

६. नेपालय् थेरवादबुद्धशासन

जिज्ञासु अमरमान शाक्य,

मनूतसें नालाचवंगु थीथी धर्म व धर्मया इतिहास पुइकायंकेबलय् जीवन व जगत्या बारय् आपालं न्हू न्हूगु खँ भीसं सीके दैगु जुल । भीगु नेपाःदेसय् नं धर्मसम्बन्धि तःगूमछि इतिहास दु । बुद्धशासनया नं नेपालय् थःगु हे वर्णन दु ।

थौकन्हय् नेपाःदेय्या भूभागय् बुद्धधर्म प्रचार जूगु बुद्धया जीवमानबलय्निसें खः धैगु विश्वास दु । भगवान् बुद्ध स्वयं प्यकःतक कपिलवस्तु बिज्याःगु घटनाया बयान बौद्धसाहित्यय् उल्लेख जूगु दु । अथे हे बुद्धया ककाया काय् भिक्षु आनन्द स्वनिगलय् वयाः थःथितिपिं नापलावःगु खँ नं ब्वनेदु । लिपा सम्राट् अशोकया निर्देशनय् राजकुमारी चारुमती स्वयं थन नेपालमण्डलय् वयाः थन हे देवपत्तनया लाय्कूया राजकुमार देवपालनाप इहिपाः यानाःलि प्रारम्भिक (थेरवाद) बुद्धधर्म प्रचार यानावंगु दसुकथं यलया प्यंगः थूर व काठमाडौंया चाय्बहिलिइ चारुमती विहार व धन्दोचैत्य स्थापना यानथकूगु ऐतिहासिक घटनात थन लुमंके बहः जू । थुकथं नेपालय् अशोकया इलय् हे थेरवाद बुद्धशासन दुतिने धुंकूगु तथ्य साबित जूगु दु ।

भारतय् मौर्ययुगयां लिपा थेरवादया लोकक्कानाचवंगु थाय् बुलुहुं महायान बौद्धसम्प्रदायं कयावंगु खनेदु । थुकिया लिच्वः लिक्कसं चवंगु देय् नेपाल-मण्डलय् लाःवंकथं यलया लिच्छवी जुजुपिं वृषदेव, धर्मदेवपिन्त लाःवंगु प्रत्यक्ष खनेदु । अथे हे शिवदेव, मानदेव व रुद्रदेवपिसं ला बौद्धविहार दयेकाः थःपिं नं भिक्षुभावय् तकं चवनावंगु खँ वंशावलिइ न्ह्यथनतःगु ब्वनेदु । थथे खयां नं संस्कृतभाषाया बौद्धग्रन्थया माध्यमं थेरवादबुद्धधर्म प्रचार यानाजूपिं सर्वास्तिवादी

भिक्षुपिं महायानी भिक्षुपिं च्वनिगु विहारय् तकं नाप-नापं मैत्रीपूर्वकं च्वनावयाच्वंगु, चीनयाम्ह भिक्षु क्केनसांगया यात्रावर्णनय् न्ह्यथनातःगु आःतकं च्वनेदु ।

महायान बौद्धसम्प्रदायया व्यापक प्रचार जुयाच्वनेधुंकाः नेपालय् हानं इस्वी ८ पाखे भारतं वःगु वज्रयान बौद्धसम्प्रदाय नं लोकप्रिय जूगु खनेदु । थुबलय् हे थन मन्त्रयान, तन्त्रयान, सहजयान, कालचक्रयान आदि नं छ्सीकथं दुहांवयाः हाकयायंकूगु सी दु । मल्लकालया मध्यय् थ्यंबलय् नेपाल-मण्डलय् गृहस्थ जुयाः परिवार दयेकाच्वंपिं जूसां भिक्षुसंघया नामं हे बौद्धसंघया धार्मिक क्रियाकलाप भन् भन् च्वन्त्याकायंकाच्वंगु नं खनेदत । थुबलय् थन थेरवादपक्षयापिं संघपिं बहिलिइ जक लिक्कुंगु मखसे ब्रम्हचर्य भिक्षु धैपिं हे स्वये मखंक दुर्लभ जुयावंगु खँ नेपाःया बौद्धइतिहासं कनाच्वंगु जुल ।

मल्लकालया अन्त व शाहकालया सुरुइ, अले राणकालय् नेपालय् थेरवाद जकमखु बौद्धधर्मया हानापं लिगि-लिगि संके धुंकूगु खः । शाक्य व वज्राचार्य जुयाच्वंपिसं तक नं हिन्दुतसेथें बाहां बलि बियाः, दैत्य जुयाः प्याखं हुयाः, पायाः वनाः पञ्च “म” कारयात थःत थःगु चिन्हकथं नालाकायेगुली गौरव तायेकाच्वंगु जुल । सम्पूर्ण बौद्धजीवनपद्धतियात हे गाकं लिक्कुंकाः गुंला मच्छिइ सीमित धैथें यानाच्वंगु खः । लिपा थन विराजमान जुयाच्वंगु स्वयम्भू महाचैत्य, बौद्धखास्ति चैत्य, नमो बुद्ध आदि बौद्धतीर्थस्थलया आनुभावं हानं छकः शुद्ध बौद्धधर्मया जः लुयावल । थुगु महान् पुण्यकार्यय् शाक्य, वज्राचार्य, तुलाधर खलः, ल्हासांवःम्ह क्यान्दे लामा गुरु, श्रेष्ठकुलयाम्ह भिक्षु महाप्रज्ञा, प्रज्ञानन्द आदिपिनिगु तःधंगु त्याग तपस्या व योगदान दुथ्याःगु दु ।

वि.सं. २००० सालं लिपा नेपाल् थेरवाद बुद्धशासनया जः हानं छकः सुथसिया सूर्यःथें बुलुहुं जां थिनावल । थ्व भिज्याय् मित्रराष्ट्र म्यानमार, श्रीलंका, थाइलैण्ड व भारतयागु तःधंगु योगदान प्राप्त जूगु दु । धर्मेदय सभा व अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ, स्वयम्भू ज्ञानमाला संघ आदि बौद्धसंस्थात स्थापना जुयाः माःबलय् माःकथं योगदान यानाक्यनाः आनन्दकटी विहार निर्माणं लिपा नेपालय् थेरवादबुद्धशासनया जग धिसिलाक च्वंगु आभास जुल ।

नेपाःअधिराज्यभरिइ त्रिशरण, पञ्चशील, अष्टशील प्रार्थना, दश श्रामणेर व अनगारिका शील, भिक्षुप्राप्ति मोक्षशील, बौद्धधर्मदेशना, परित्राण, बुद्धपूजा, महापरित्राण, अष्टपरिस्कार दान, कथिन चीवरदानउत्सव, कल्पवृक्षदान अनादि जक दान पुण्यकार्य स्वये खंगु व न्यने दुगु मखु, विपश्यना ध्यानशिविर व अनित्य दुःख, अनात्म, शून्यता बौद्धदर्शनया प्रभाव नं न्यंकभनं नेपाःया हलिमय् न्यनावंगु जुल ।

भगवान् बुद्ध जन्म जूगु पवित्र लुम्बिनीभूमिस अन्तर्राष्ट्रिय स्तरया गुरुयोजना नी स्वनेगु ज्या जुल । नेपालय् विश्व बौद्ध सम्मेलनथें जाःगु सम्मेलन नं जुल । स्वयम्भूमहाचैत्य, खास्ति बौद्धचैत्य, बुद्धजन्मभूमि लुम्बिनीयात संयुक्त राष्ट्र संघं लय्लय् तातां विश्वसम्पदा संरक्षणया धलखय् दुतीकल । वैशाखपुन्हिकुन्हु बुद्धया जन्म, सम्बोधिलाभ व महापरिनिर्वाण जूगु पवित्र दिं राष्ट्रिय पर्वकथं हनेगु परम्परा सुरु जुल । आः ला लुम्बिनी अन्तर्राष्ट्रिय शान्तिपुरस्कार बीगु ज्या नं नेपालसरकारं कोछी धुंकल । थ्व फुक्क ततःधंगु राष्ट्रगौरवया ज्या-खँ नेपालय् थेरवाद बुद्धशासन पुनःस्थापनानापं ल्यू-ल्यू वःगु घटनात खः ।

थौकन्हय् नेपालय् थेरवादी भिक्षुपिं, श्रामणेरपिं, अनगारिकापिं (भिक्षुणीपिं) बौद्धप्रव्रजित जुयाच्चंपिनिगु संख्या हे नं द्वेछि (१,००० म्ह) थ्यंमथ्यं वये धुंकल । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया पाखें संचालन जुयाच्चंगु नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया छगूनिसें भिगू तगिंतकया कक्षाय् ब्वति कयाः थःत बौद्धविद्यार्थीकथं म्हसीके बियाच्चंपिं विद्यार्थीपिं हे नं न्याद्वः पुले धुंकल । हानं थेरवादी भिक्षु व अनगारिकापिसं संचालन यानाच्चंगु बौद्धविहारतयगु संख्या नं निसः (२००) गुलिं मयाये धुंकल । दकलय् लिपाया विकासक्रमय् त्रिभुवन विश्व विद्यालयस केन्द्रीय बौद्ध अध्ययन विभाग चायेके धुंकूगु व नेपाल सरकारपाखें अनुमति प्राप्त यानाः लुम्बिनी बौद्ध विश्व विद्यालयतकं नी स्वने धुंकूगु सुसमाचार सम्पूर्ण नेपाःया बौद्धपिनिगु निम्तिं हौसलापूर्ण व गौरव ताये थाय् दुगु खँ खः ।

१. भगवान् शरण

जिज्ञासु अमरमान शाक्य,

भीसं सीकेमाः गु खँत यक्व दु । सैद्धान्तिक पक्ष, व्यावहारिक पक्षजक मखु न्हिथंया छ्यला-बुलाया खँत नं यक्व दु । “भगवान् शरण !” धयाः बौद्ध धर्मपासापिनि दथुइ सम्बोधन यायेगु नं थन स्वनिगःया छगू चलन खः । “भगवान् शरण” खँग्वः सुथ, न्हिनय्, बहनी वा फोनं खँ ल्हायेबलय् नं छ्यलेगु चलन दु ।

धर्म-कर्मया विषय अतिकं गम्भिर जू । छम्हसिनं मेम्हसित स्यने-कने यायेगु ज्या अःपु मजू । थ्व विषय अप्वःयानाः मननाप स्वापू दु । धयातःगु नं दु “मनया यःसा खालु नं चाकु, मयःगु जूसा चीनि नं फाकु, थ्व मन चिइ अतिकं थाकु । “धर्म” न्हापांला मनूतय्गु लागी खः, लिपा बुलुहुं मनूत हे धर्मया लागी जू वनीगु । थ्व खँ पाय्छिकथं मथुल धायेव त्वापुतकं जुइगु । अले शान्ति व प्रगतिया ज्या याये थाकुइगु ।

आपाःयानाः मनूत स्वभावं हे स्वार्थी जुइगु । जीवनया सत्य-तथ्ययात लिक्क च्वनाः स्वयाः थुइके फतकि भचा निस्वार्थ जुइगु कुतः याइ । वास्तव्य निस्वार्थ जुइगु कुतः हे धर्म यायेगु खः । दया, माया, करुणा, मतिना, बुद्धि, विवेक, त्याग, नैतिकवान्, मैत्रीभाव, समताभाव, सहनशीलता आदि सकारात्मक मानसिक भावना फुकं धार्मिक मनूतय्के मदयेकं मगाःगु स्वभाव व लक्ष्य खः ।

आपाःयानाः धर्मगुरुपिसं मनूतय्क दानवभावं थतक्याः मानवभाव्य हयेत युगअनुसारं थीथी कुतः याइगु प्रक्रियायात हे लिपा वनाः धर्म व संस्कृतिया संज्ञा बीगु खः । थ्व खँ बांलाक थुलकि म्ह व मन हे याउँसे च्वनी । धर्म व संस्कृति मनूतय्गु लागी गुबलें पंगलः जुइमखु बरकंछि मंगलयागु लागी जुइ ।

बुद्धधर्मपक्षयापि मनुत नं थुकी दुने दुथ्याःपिं खः । दुःख जुइके सुयातं मयः । दुःखं मुक्त जुइ सकसितं यः । अथे हे सुखी जुइ सकसितं यः । सुखं च्वने सकसियां न्ह्याः । भगवान् बुद्धया उपदेश सम्पूर्ण दुःखं मुक्त जुइकेया लागी खः । परम सुख निर्वाण प्राप्त यायेत खः । निर्वाण सुख प्राप्तयायेत तृष्णारूपी क्लेश वा लोभ, क्रोध (तं) व मोह (अज्ञानता) फुकेमाः । तृष्णा फुकेत भगवान् बुद्धं क्यनाथकूगु दथुया लँ लिनाः वनेमाः । लोक्य दथुया लँलिनावनिपिं निखलः मनुत खनेदु । उपिं खः -

क) ग्रन्थधुर - बुद्धया उपदेश थम्हं फक्व सयेकाः, सीकाः, थुइकाः, आचरण नं यानाः, बोध जुयाः मेपिन्ततकं बोध याकेगु कुतः याइपिं बुद्धया शिष्यपिं खः ।

ख) विपशयनाधुर - थुमिसं थम्हं सःगु व स्यूगु आपाः - म्हो उपदेशयात गुलिफत उलि याकनं व्यवहार्य जुइमा वा त्यागी, मिसा जुइमा वा मिजपिं सकलसितं समानरूपं लागु जुइ । थुकथं बुद्धधर्म धैगु सम्पूर्ण दुःखं मुक्त जुइत कनातःगु धर्म खः अले थुगु सद्धर्मयात अःपुक, यैपुक, न्ह्याइपुक व अर्थयुक्त जुइकथं व्यवहार्य छ्यलायंकेत थीथी कुशल उपाय यानाः उकिया विकास हे लिपा बौद्धसंस्कृतिनामं प्रचार जुयावःगु खः । थुकथं बिचाः यायेबलय् संस्कृति व्यक्तियात स्वयाः समाजयात अप्वः महत्त्वपूर्ण व आवश्यक जू । थेरवाद-बुद्धधर्मया नामं परम्परानिसें चलय् जुयावयाच्वंगु धार्मिक संस्कृति नं ज्या ख्यले दुगु नं जुइफु वा हानं केवल आडम्बर व देखावटीजक नं जुइफु । अले नां व दांया आसं नं बाध्यताया कारणं नं जुइफू ।

बुद्धशासनय् व्यावहारिककथं छ्यलाबुलाय् वयाच्वंगु आपालं ज्या-खँत दु । उगु खँ अध्ययन यानाः थःत नं कतःयात नं भिंजुइगु, मंगल जुइगु व कल्याण जुइगु निश्चित जूसा उगु ज्याखँयात प्रोत्साहन बी बहःजु मखुसा बुलुहुँ तापाकाछोसां छुं पाइमखु । पाप लाइ धैगु मदु ।

बुद्धशासनय् वयाच्वंगु छुं महत्त्वपूर्णगु व्यावहारिक ज्या-खँ थुकथं दु -

१. न्हिथंया जीवन	२. सांस्कृतिक पर्व व उत्सव
३. बौद्धतीर्थयात्रा	४. बौद्धसंस्कारविधि ।

२. सीकेमागु, सीकातयेमागु, तेगु छुं विषय

क) महापरित्राणपाठ - महापरित्राणपाठ आपा:याना: भिक्षुसंघयात विशेष गौरव तथा: विश्वशान्ति कामना याना: चछियंकरं, न्हिछियंकरं वा न्हयन्हुयंकरं महापरित्राण पालिसफूया आधारय् श्रद्धालु दातापिनिगु अनुरोधकथं भिक्षुसंघपाखें पाठ याना: सम्पन्न याइगु महत्त्वपूर्णगु छगू थेरवादपूजा विधि ख: । थुकथंया पाठ विशेषं छायेपात:गु मण्डपय् दुने च्वना: यायेगु चलन दु । महापरित्राणपाठया समारोहबलय् अष्टपरिस्कार, सफू, रुमाल, साबुं आदि चीज बस्तु नं दान बीगु चलन दु । थुबलय् ब्वनात:पिं सकल भिक्षुसंघ अनगारिकापिं, उपासकपिं, उपासिकापिं, थ:थिति, इस्तमित्रपिं व सहभागीपिं सकसितं जलपान व भोजनया नं व्यवस्था यानातैगु दैगु जुल । पवित्र जल ग्रहण व सूत्रका थुबलय् इनाबीगु चलन दु गुगु थ:थ:पिन्त मंगल जुइगु ज्या ख: ।

ख) अष्टपरिस्कारदान - भोजनदान, चीवरदान, विहारदान, वास:दानथें अस्तपरि स्कारदान नं छगू महत्त्वपूर्णगु दान ख: । अष्टपरिस्कार धैगु भिक्षु जुइपिन्त मदयेकरंमगा:गु आधारभूत आवश्यक वस्तुत ख: । थुकी मदयेकरं मगा:गु च्याता बस्तु दइ । व ख: -

१) अन्तरवासक चीवर,	२) उत्तरासंग चीवर,
३) संघाति चीवर,	४) पात्र,
५) कायबन्धन (जैय्चीगु पेटी),	६) मुलु-सुका,
७) ल:चाल्नी,	८) सँ खायेगु ख्व:चा ।

अष्टपरिस्कार सुंछम्ह व्यक्तिं भिक्षुयात वा भिक्षुसंघयात उद्देश्य तथा: नं दान बी जिउ । हानं थ्व च्यातां अलावा मेमेगु आवश्यक सामानत नं नापं तथा: दान बिइ जिउ । अष्टपरिस्कारदानया फल आपालं दु । मिजंपिन्त “एहि भिक्षु” जुइगु सौभाग्य प्राप्त जूसा मिसापिन्त महालता पसादनथें जा:गु महान् आभूषण (तिसा) नं लाभ जुइगु विश्वास दु ।

ग) कथिन चीवरदान - कथिन चीवरदान छगू अतिकं विशिष्टगु थेरवाद भिक्षुसंघपिन्त विनय नियमकथं पूर्वथाय् बीगु दान खः । थुकिया निम्ति गुगुं नं विहारय् भिक्षु वा भिक्षुपिं स्वलायंक पूर्वक वर्षावास च्वंगु जुइमाः । उगु विहार वर्षया छकलं छकः वनं कतिपुन्हिनिसें सकिमिलापुन्हि लच्छिया दुने हे दान बीगु जइमाः । कथिन चीवर धैगु मूलगु छपु चीवर खः व अन्तर्वासक, उत्तरासंग वा संघाति न्ह्यागुजूसां ज्यू । मूलगु चीवरनापं भिक्षुसंघपिन्त माःगु चीजबस्तु नं स्वाक्कं हनेगु याः । हानं थ्व कथिन चीवरदान सं छम्ह व्यक्ति वा सामूहिककथं खर्च यानाः यायेगु चलन नं दु । थुगु उत्सवय् ब्वनातःपिंजक मखु उपस्थित सम्पूर्ण बौद्धपरिषत्पिन्त हे जलपान भोजनया ब्यवस्था यानातैगु चलन दु ।

घ) मार्ग-फल-निर्वाण - भिक्षुपिसं दान-शील-भावनादि भिंगु ज्या-खँ क्वचाये धुंकाः श्रद्धालु उपासक-उपासिकापिन्त ननानं आर्यमार्ग-फल-निर्वाण प्राप्त यानाकाये फयेमा धकाः शुभ आशीर्वाद बीगु थेरवादीपिनि दथुइ चलन दु । थ्व थेरवादबुद्धशासनया विशेषता खः ।

मार्ग-फल-निर्वाण लाभ यायेगु थेरवाद बौद्धनिकायपिनि मूल लक्ष्य वा आज्ञु खः । थेरवादकथं संसारय् निगू पुचःयापिं मनूत दु । उपिं खः - १) साधारण पृथक्जन २) आर्यपुद्गल ।

साधारण पृथक्जन - थुपिं सम्पपूर्ण सर्वसाधारण जनपिं खः । थुकी नं निपुचः मनूत दुथ्याः - १) बुद्ध-धर्म-संघबारय् छुं च्यूताः मदुपिं, अन्य धर्मावलम्बीपिं २) बुद्ध-धर्म-संघनाप स्वापू दुपिं श्रद्धालुपिं, बौद्ध धयाच्चपिं व त्रि-शरणय् च्वनाच्चपिं, दान-शील-भावना अभिवृद्धि यानाच्चपिं तर मार्ग-फल-निर्वाण लाभ मज्जनिपिं व्यक्तिपिं खः ।

आर्यपुद्गलपिं - आर्यपुद्गलजनपिं वास्तव्य धाथें हनेबहःपिं व्यक्तिपिं खः । थ्व वस्पोलपिं बुद्ध-धर्म-संघया शरणय् वनाच्चपिंजक मखसे गृहस्थपिं जुलसा दान-शील-भावनागुणधर्मय् दुग्यंक अभ्यास यानाच्चपिं खः, अथे हे त्यागीपिं भिक्षु वा भिक्षुणी जुलसा शील-समाधि-प्रज्ञा गुणधर्मय् छसीकथं प्रतिस्थित जुयाबिज्याःपिं खः । थ्वस्पोलपिके लोभ-क्रोध व मोह म्हो जुजुं

वनाच्चंगु अनुभव जुइ । तृष्णा नं बुलुहुं फुकायंकाच्चनी । प्यंगू आर्यसत्य ज्ञानयात वृद्धि यायां अज्ञानता नं न्हंकायंकाच्चंगु दइ । अले संसारचक्रय् जन्म-मरणया घःचालय् तक्कंकातःगु फ़िगू संयोजन क्लेशत क्रमशः फुकाः, मदयेकाः, मुक्त जुयाः प्यंगू आर्यमार्ग व प्यंगू फल प्राप्त यानाः निर्वाणया लँय् (मध्यममार्ग- शील-समाधि-प्रज्ञास) न्ह्याःवनाच्चंगुपिं आर्यपुद्गलजनपिं खः । थुपिं नं निथी दु - १) सेख - मार्ग-फल-निर्वाण लाभ यायेगु ज्याय् न्ह्याः वनाच्चंगुपिं तर पूर्ण याये मधुंकूनिपिं खः । २) असेख - थ्वस्पोल आर्यजन अर्हत्फलतक प्राप्त यानाक्याबिज्याये धुंकूम्ह खः, गुम्हसिके राग, द्वेष, मोह, अभिमान, मिथ्यादृष्टि आदि क्लेश छुं हे मदयेधुंकूम्ह खः । यायेमाःगु ज्या पूर्वके धुंकूम्ह अन्तिम शरीरधारी खः ।

थेरवाद बुद्धशासनय् गुगुं नं तगिंया आर्यमार्ग व आर्यफल लाभ यानाकायेगुया फलनिसंस आपालं कनातःगु दु ।

क) श्रोतापत्तिफल प्राप्त जुलकि - १) पञ्चशील पूर्णरूपं पालना याइम्ह जुइ २) परलोक जुइबलय् ४ गू दुर्गतिइ वनी मखु, ३) न्हय्गू सुगतिमध्यय् छगुली वनी ४) आपालं यानाः न्हय्कःतक जक जन्म काये माली, वयां लिपा निर्वाण लाभ जुइ ।

ख) सकृद्भागमीफल - लाभ जुल कि श्रोतापन्न लाकीम्ह खयाः अज्वःगु गुणधर्म लाभ जुइ, व खः केवल छक्कलं छक्कःजक जन्म काये मालीगु, वयां लिपा निर्वाण प्राप्त जुइगु ।

ग) अनागामीफल - लाभ जुलकि थुगु लोकय् जन्म काये म्वाःक अकनिष्ठ भुवनय् जन्म जुयाः अनंतुं निर्वाण प्राप्त याइम्ह जुइ ।

घ) अर्हत्फल - थुगु फल लाभ याःम्ह व्यक्ति थुगु हे मनुष्यजन्मय् अनुपादिशेष निर्वाण प्राप्त यानाकायेफुम्ह आर्यजन जुइ ।

निर्वाण - निर्वाण धैगु सम्पूर्ण क्लेशं मुक्तगु मानसिक अवस्था खः गुगु शुद्ध, शान्त, स्वच्छ व पवित्र चित्तम्ह आर्य जुइ । निर्वाण प्राप्त यायेगु खँ निगू तगिंया दु । क) सउपादिशेष निर्वाण - थ्व अवस्था धैगु सुं नं व्यक्ति बुद्धधर्मसंघया शरणय् वनाः, शील समाधि

प्रज्ञाया अभ्यास पूर्वकाः, लोभ, क्रोध-मोह, तृष्णा, अज्ञानता आदि
क्लेशं मुक्त जुयाः निर्वाणया परमसुख अनुभव यानाः जीवित
जुयाच्च्वंहया पुद्गल खः । ख) अनुपादिशेष निर्वाण - गुम्ह अर्हत्
आर्य व्यक्ति खः वस्पोलया आयु फुनाः पञ्चस्कन्ध पुचः मुनाः मनु
धायेकाच्च्वंगुलिं अलग्ग जुयाः छुतयजुयाः हानं जन्म जुइकीगु
कारण तृष्णा आदि फुइधुंकूम्ह अन्तिम देहधारीम्हं प्राणवायु त्याग
यातकि प्राप्त जुइगु अवस्था खः । भगवान् बुद्ध स्वयम्हं ३५ दँया
आयुलय् अर्हत् बुद्ध जुयाबिज्यात, सउपादिशेष निर्वाणसुख अनुभव
यानाःलि ८० दँ अर्थात् हानं ४५ दँतक बुद्धचर्या क्यनाःलि
कुशीनगरय् अनुपादिशेष निर्वाण प्राप्त यानाबिज्याःगु शुभघटना
थन लुमंके बहः जू ।

ङ) भिगू संयोजन - थेरवाद दर्शनकथं मनूत संसार-चक्रय् चाःहिला
च्वनिगुया कारण तःगूमछि दु । उकीमध्यय् दकलय् दुने च्वनाः
मनूतयत् खनेमदयेक चिनातःपिंथें यानातइगु भिगू संयोजनत दु ।
उगु बन्धनं मुक्त जुइत भगवान् बुद्ध कनातयाबिज्याःगु शील,
समाधि, प्रज्ञासम्बन्धि ज्ञान व विपश्यनाध्यानभावनाया दुग्यंगु अभ्यास
मयासे मगाः । उगु भिगू संयोजन व उकिं क्रमशः मुक्ति जुइगु
उपाय थथे दु -

१. सत्कायदिट्ठि : जि, जिगु आत्मा दु भाःपीगु भ्रम
२. विचिकिच्छा = बुद्ध-धर्म-संघ, मार्ग-फलप्रति दइगुली शंका उपशंका,
३. सीलव्रतपरामर्स = व्रत, उपवास आदि विश्वास दयाच्च्वनीगु भ्रम,
४. कामराग = पञ्चइन्द्रियया विषयय् भुलय् जुयाच्च्वनीगु स्वभाव,
५. पटिध = इच्छा पूरय् जूगु कारणं उत्पन्न जुइगु तं, घमण्ड,
द्वेषभाव,
६. रूपराग = रूप ब्रम्हलोकय् १६ गू जन्म जू वनेगु बल्लाःगु इच्छा,
७. अरूपराग = अरूप ब्रम्हलोक प्यंगुलिसं जन्म जूवनेगु क्वातुगु
इच्छा,

८. उद्दच्चकुक्कुच्च = मनय् च्वंगु चिन्ता, चञ्चलता, मन वसय् तये मफैगु स्वभाव,
 ९. मान = मनय् दुने सुइपिलाच्चनीगु अभिमान, घमण्ड, तःधंछुपहः,
 १०. अविज्जा = अज्ञानता, मसः मस्यूगु स्वभाव, प्यंगू आर्यसत्यया ज्ञा मदुगु ।

थुपिं भिगू संयोजन (बन्धनया कारण) मध्यय् न्हापांगु स्वंगू संयोजन न्हंकेत, फुकेत मदयेकेत कुतः यानाच्चपिं पुद्गलपिन्त श्रोतापन्नमार्गय् वनाच्चपिं धाइ अले व स्वंगू न्हापांगु संयोजनं मुक्त जुलकि श्रोतापन्न फल प्राप्त जूम्ह न्हापांगु समूहया आर्यपुद्गल जूपिं धाइ । अथे हे प्यंगूगु व न्यागूगु (कामराग व पटिध) संयोजनत कमजोर व बमलाकायंकेगु कुतः यायेवं सकृदागामीमार्ग व सकृदागामीफल प्राप्त यानाकायेफइगु जुल ।

हानं थुपिं न्हापांगु न्यागू संयोजनत पूर्णरूपं थःगु मनं लिक्क्याः वांछ्वयेफतकि अनागामीमार्ग व अनागामीफल प्राप्तम्ह स्वंगूगु पुचःयापिं आर्यपुद्गलपिं जुइ । थुकथं हे छसीकथं न्हापांगु न्यागू व लिपाया न्यागू भिगुलिं संयोजनय् हानापं लिनाः चप्फुना, मदयेकाः, न्हंकाः, फुकाः, वांछ्वय्याबी फत धायेवं उम्ह पुद्गल (मनू, व्यक्ति) अर्हत्मार्ग व अर्हत्फल प्राप्त यानाकाःम्ह आर्यपुद्गल जुइ, वैत अर्हत् धाइ ।

थुकथं बिचाः यानास्वयेबलय् लोभ, क्रोध, मोह, क्लेशया छगू विस्तृत रूप खः भिगू संयोजन, अःपुगु बिचाःकथं स्वयेबलय् थेरवादबुद्धशासनया दक्खसिबय् तःधंगु आज्जु धइगु हे मानवसमाजय् लोभ मदुपिं, क्रोध (तं) मदुपिं, व मोह मदुपिं मनूत स्वये दयकाबीगु खः । थुपिं स्वंगूलिं क्लेश मदुपिं मनूत हे सम्पूर्ण भयं मुक्तपिं, शान्तपिं, शुद्धपिं, पवित्रपिं, हनेबहःपिं, मानय्यायेबहःपिं, पूजायाये बहःपिं आर्यपिं खः, मार्ग-फल-निर्वाण प्राप्तपिं व्यक्तिपिं खः ।

थुज्वःगु अर्हत्मार्ग व अर्हत्फल प्राप्त यानाकायेत अनित्य, दुःख व अनात्मया ज्ञान दुम्ह जुइमाः । थुकीयात त्रि-लक्षणया ज्ञान

नं धाइ गुकिया व्याख्या पवित्र-त्रिपिटकग्रन्थय् वयाच्चंगु दु । उकीयात सयेकाः सीकाः थुइकाः अध्ययन यायेगु ज्यायात “परियरित्तशिक्षा” धाइ । परियत्ति (सैद्धान्तिक) शिक्षा काये धुंकाः उकीयात व्यावहारिक जीवनय् छ्यलेगु ज्यायात “प्रतिपत्तिशिक्षा” धाइगु जूसा उकीयात अभ्यास यायां अनुभव व अनुभूतिया तगिनय् ज्यंकाच्चनेगुयात प्रतिवेध तहया ज्ञान धाइ । थुपिं स्वंगू तगिंया ज्या पूवनकित्तिनि बुद्धशासनया ज्या पूवंगु धाइ । निर्वाणथें जाःगु परम सुख व शान्तिगु अवस्थाय् थ्यंम्ह जुइ ।

- च) सामान्य छुं सहलह** - बुद्धशासनय् सयेके, सीके, थ्वीके माःगु ज्या छ्यले दुगु खँ यक्व दु । थन मजिमगाःगु निगू-प्यंगू सहलहया खँ छुं न्ह्यथनेगु याये -
१. भिक्षु/अनगारिकापिं नापलाइ बलय् “भन्ते वन्दना ! गुरुमां वन्दना ! धायेगु चलन दु ।
 २. गुगु नं भिक्षु/अनगारिकापिं च्वनीगु विहारय् दुहाँ वनेबलय् थाय् स्वयाः लाकां, कुसा आदि बस्तु माःथाय् तयेगु । मूवंगु चीज/ध्यबा दुगु म्हचा न्ह्याथासं मतयेगु ।
 ३. बुद्धप्रतिमा चैत्य, चिबहाः, थीथी मूर्तिप्रति श्रद्धा तयाः पञ्चाङ्ग वन्दना यायेमाःथाय् वन्दना व नमस्कार याये माःथाय् नमस्कार/विन्ति यानाः शिर क्वछुकेगु ।
 ४. शीलप्रार्थना, बुद्धपूजा, परित्राणपाठ, धर्मदिशना ज्ञानमालाभजन आदि धार्मिक ज्या जुयाच्चथाय् ई स्वयाः जक छुं मेगु ज्या यायेगु व खँ ल्हायेगु याये ।
 ५. भन्ते/गृहस्थपिन्त आवश्यक मजुइकं, गृहस्थया काल-बिल ज्या-खँ न्ह्यःने महये ।
 ६. जलपान/भोजनयात निमन्त्रणा दान प्रदान यायेबलय् गौरवपूर्क बीसयेके
 ७. बोलि वचन थःगु पहःचहः भलादमी कथंजक याये ।

१. लिख्

जिज्ञासु अमरमान शाक्य,

शुद्ध बुद्धशासनया बारय् आःतक्या दुने छःपिसं आपालं खँ सिल, वा थुल हे जुइ । धर्मया ज्ञान न्ह्याक्व न्यंसां कंसां म्हो हे जक जुइगु । वास्तवय् गुथाय् तक सयेकाः सीकाः थ्वीकाः पालन यानाः पूर्णरूपं अनुभव यायेफै मखुनि व ज्ञान अपूर्ण हे जुइ । उकिं बरु म्हो हे जक स्यूगु जूसां उकीयात अनुभूति याये फत धाःसा व ज्ञान अतिकं महत्त्वपूर्ण जुइ । थ्व खँ थुकथं थुइके फु - धाये नु छम्ह मनुखं प्राणीहिंसा यायेमज्यू, यायेमखु धकाः ज्ञां काल तर म्हुतु छप्वालं जक हालाजुल । हानं हिंसा यायेमज्यू, धाःगु छायेथें, धकाः थीथी धर्मय् छु गथें खँ च्वयाः, व्याख्या यानातःगु दु धैगु सीकेत आपालं सफू मालाहयाः ब्वनास्वल धाःसा थुकथं व मनूयाके हिंसा यायेमज्यू धैगु ज्ञां ला यक्वं दत । सः स्यूम्ह नं जुल । हिंसाया फाइदा व बेफाइदाया प्रवचन हे ताःहाक्येक बी फुम्ह नं जुल । वयागु खँ न्यपिसं वैत आपालं प्रशंसा नं यात तर व मनुखं व्यवहारय् भतीचा हे मछ्यल, छुं छगू त्वहः दयेवं हे व मनुखं खा, हँय्, बखुं, चखुं, दुगु, फै, मेय् आदि पशुपंछि स्याये, पाले यायेगुली न्ह्यलुवाः जुयाच्वन धाःसा व मनूयात धार्मिक धाइमाखु । बरु भी नेवाःतय्गु छगू धापूकथं “गुदँ लहिनां, गुदां मवंम्ह” थें जुइ । थुकथं हे पञ्चशील न्यागुलिसं थ्व नियम लागु जुइ । उकिं थुजःगु खँय् गुलि संयम जुइ फत उलि थःत नं कतःयात नं भिं जुइ, लाभ जुइ । वास्तवय् इन्द्रियसंयम गुलियाये फत उलि हे समस्या मदयावनी । अथे धैगु भीगु थःथःगु मिखा, न्हाय्, न्हाय्पं, म्हुतु, म्ह व मन थुपिं ज्ञानेन्द्रिय गुलि संयम जुल, उलि उम्ह मनू धार्मिक धाये बहःम्ह जुइ । फुक्क इन्द्रिय संयम याये फतकि फुक्क दुःखं मुक्त जुइ । थ्व हे शुद्ध बुद्धशासनया मू उपदेश व विश्वास खः ।

शुद्ध बुद्धधर्मया भति ज्ञांजक दयां मगाः ज्ञानी जुयाः क्यनेमाः मखुसा जांदुम्ह ध्वां (वा हारांचा) धाइ धैगु संज्ञा बी । बुद्धधर्मया मूल उपदेश-लोभ, द्वेष, मोह मदयेकाः अलोभ, अद्वेष, अमोहया चित्त दुम्ह जुयाः च्वने सयेकेगु

खः । बौद्धविश्वासकथं दानपुण्यं लोभ मदयेकाः शीलया प्रभावं द्वेष फुकाः व ध्यान भावनाया जोरं मोहयात त्याकेगु स्वयेमाः । लोभ, द्वेष व मोहयात अकुशल नं धाः । उगु चित्तया अवस्था फुके ज्यू । दान, शील, भावनायात कुशल धाइ । कुशल चित्तवृद्धि यानायंकेगु स्वयेमाः । थःथःगु मन वा चित्त शुद्ध, पवित्र व स्वच्छ यायेगु हे बुद्धशासनया मूल उपदेश खः । मे मेगु गुलिनं, सामाजिक व धार्मिक ज्या-खँत दु, उपिं फुक्कं उपायकौशल्यया माध्यमजक खः । नखः चखः, रिति-थिति, संस्कृति थुपिं फुक्कं युगअनुसारया धार्मिक उपायजक खः । थुकिं फुक्क मनुष्यं दयेकातःगु, मनतय्गु निम्ति व मनूतय्गु मात्रं खः ।

बुद्धशासनया विश्वासकथं शुद्ध जीवन हनेत प्रव्रजित वा त्यागी (भिक्षु, भिक्षुणी) जीवन हनेमाः धैगु मदु । तःधंगु खँ ला भगवान् बुद्धं कनाः केनाथकाबिज्याःगु “मध्यममार्ग” (दथुया लँपु) वा आर्यअष्टाङ्गिक मार्गकथं जीवन हने सयेकेगु खः । उकीसनं दक्खिसिबय् मदयेक मगाःगु गुण खः सम्यक्दृष्टि व सम्यक्-संकल्प । थुपिं निता गुण थःथःपिंके दत धाःसा मेमेगु गुण स्वतः दयावैगु जुल । थुपिं निता गुण थःपिंके तत्काल दयेके मफुतले समाजय् याउँक जीवन हनेत सम्यक्वचन, सम्यक्कर्म व सम्यक्आजीविका दिव्य गुण दयेका च्वनेगु नितान्त आवश्यक जू । फुसा ला सम्यक्स्मृति व सम्यक्समाधि गुण दयेकाच्वनेगु गाक्क भिं जुइ । आदर्श बौद्धजीवन गुकथं हनेगु धैगु बारय् बांलाक खँ थुइकेत बौद्धपरियत्तिशिक्षाया शिक्षक, शिक्षिकापिनिगु सुभाव, सल्लाह कायेगु व सहलह ब्याकेगु नं यायेज्यू । इमिसं बांलाक, ध्वाथ्वीक खँ कनाबी फु ।

